

2019.4
122-2
e lsc.

SZW

Ministerie van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid

Lichamelijke belasting en arbeid

De implementatie van een nieuw instelbaar
naaimachine-onderstel en aanbevelingen voor
het instellen van de naaiwerkplek
Evaluatie-onderzoek naar de aanschaf en het
gebruik in de meubel- en confectie-industrie

S 122-2

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden

NIA0092800

Lichamelijke belasting en arbeid

De implementatie van een nieuw instelbaar
naaimachine-onderstel en aanbevelingen voor
het instellen van de naaiwerkplek
Evaluatie-onderzoek naar de aanschaf en het
gebruik in de meubel- en confectie-industrie

E.C.M.P. Lourijzen
E. Wortel

Nederlands Instituut voor
Arbeidsomstandigheden NIA
bibliotheek-documentatie-informatie
De Boelelaan 30, Amsterdam-Buitenveldert

ISN-nr.
plaats
datum

7612
Slr. 4. S122-2 (2^e ex.)

28 JAN. 1992

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het
Directoraat-Generaal van de Arbeid door het
Nederlands Instituut voor Praeventieve
Gezondheidszorg TNO

juli 1991

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Lourijsen, E.C.M.P.

De implementatie van een nieuw instelbaar naaimachine-onderstel en aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplek: evaluatie-onderzoek naar de aanschaf en het gebruik in de meubel- en confectie-industrie / auteurs: E.C.M.P. Lourijsen, E. Wortel. - Den Haag: Directoraat-Generaal van de Arbeid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. - III. - (Lichamelijke belasting en arbeid) ([Studie] / Directoraat-Generaal van de Arbeid, [Arbeidsinspectie], ISSN 0921-9218 ; S 122-2)

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO

Met lit. opg.

ISBN 90-5307-183-0

Trefw.: naaimachines / arbeidsomstandigheden; confectieindustrie / arbeidsomstandigheden; meubelindustrie.

VOORWOORD

Een groot deel van een mensenleven bestaat uit het verrichten van betaalde danwel onbetaalde arbeid. Tijdens het uitvoeren van arbeidstaken wordt de mens geconfronteerd met allerlei gezondheidsbedreigende factoren, die op hun beurt aanleiding kunnen zijn tot schade aan de gezondheid. De tol die hiervoor betaald moet worden is hoog: persoonlijk leed en het onvermogen arbeid te verrichten in de vorm van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid.

Eén van de gezondheidsbedreigende factoren is verkeerde of overmatige lichamelijke belasting tijdens arbeid. Circa éénderde van het totale aantal nieuwe arbeidsongeschikten valt binnen de categorie "klachten van het bewegings-apparaat". Een aanzienlijk deel van die klachten wordt veroorzaakt door factoren in de arbeidssituatie.

Het herkennen en beïnvloeden van verkeerde of overmatige lichamelijke belasting tijdens arbeid is van belang. Door kennis is het mogelijk preventie van klachten en reïntegratie van arbeidsongeschikten beter gestalte te geven. Kennis is de basis van voorlichting, normering en deskundigheidsbevordering. Kennis is tevens van belang voor werkgevers, werknemers en deskundigen die gezamenlijk gestalte dienen te geven en verantwoordelijk zijn voor het optimaliseren van de arbeidsomstandigheden.

In opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid is een evaluatie-onderzoek verricht naar de aanschaf en het gebruik van een nieuw, instelbaar naaimachine-onderstel. Het onderzoek is uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg TNO.

Met dit onderzoek is een onderzoekslijn afgerond in de confectie- en de hout- en meubelindustrie. In samenwerking met GAK en Fenecon werd na inventarisatie van arbeidsomstandighedenproblematiek, na het verzamelen van beschikbare normen en werkplekonderzoek, besloten dat de naaimachine-werkplek een punt van extra aandacht was. Met behulp van subsidies van het Directoraat-Generaal van de Arbeid is vervolgens een nieuw, ergonomisch ontworpen naaimachine-onderstel ontwikkeld en geïntroduceerd in de confectie- en hout- en meubelindustrie. Dit evaluatie-onderzoek geeft handreikingen voor deze branches hoe die implementatie te verbeteren is. Fenecon, de Stichting Sectorbeleid Meubelindustrie en het GAK zijn met deze aanbevelingen aan de slag gegaan. De verantwoordelijkheid voor de verdere aanpak ligt nu bij de sociale partners.

In algemene zin heeft de studie tot doel aanknopingspunten te vinden voor een verbeterde aanpak van introductie van nieuwe werkmethode binnen bepaalde bedrijfstakken. De resultaten worden gebruikt om aanbevelingen te kunnen doen ten aanzien van verbeteringen van implementatie-trajecten in het algemeen.

De begeleidingscommissie voor dit onderzoek bestond uit drs. W.P. Zijlstra, voorzitter (DGA), drs. C.G. Groothuis (DGA), drs. I.J.H. Ponsioen (BGD PTT), mw. drs. Y. Henriquez (WVC) en mw. dr. I. de Weerdt (Landelijk Centrum GVO).

De inhoud van deze studie komt voor verantwoordelijkheid van de onderzoekers.

INHOUD

	pagina
SAMENVATTING	1
1. INLEIDING	5
1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek	5
1.2 Opbouw van het rapport	8
2. METHODE VAN ONDERZOEK	9
2.1 De vraagstelling van het onderzoek	9
2.2 De opzet van het onderzoek	9
2.3 Keuze en benadering van de onderzoekspopulatie	10
2.4 Interviewschema	11
2.4.1 Theoretisch kader	11
2.4.2 Operationalisatie van de onderzoeksvragen	13
2.5 Analysemethoden	17
3. RESULTATEN	18
3.1 Respons	18
3.2 Enkele algemene gegevens	20
3.3 Kenmerken van de aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven	20
3.4 Het functioneren van de naaitafel in de praktijk volgens aanschaffende bedrijven	24
3.5 Gebruik instelmogelijkheden nieuwe naaitafel	27
3.6 Gebruik instelmogelijkheden bestaande werkplekken	28
3.7 Effecten van de naaitafel op werkhoudingen, gezondheidsklachten en ziekteverzuim	29
3.8 Aandacht arbeidsomstandigheden	31
3.9 De aankoopbeslissing	32
3.10 De promotie-activiteiten	33
3.11 Samenvatting van de resultaten	35
4. DISCUSSIE, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	39
4.1 Discussie	39
4.2 Conclusies	43
4.3 Aanbevelingen	45
5. RECENTE ONTWIKKELINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK	50

pagina
51

LITERATUUR

53

BIJLAGEN

SAMENVATTING

In de afgelopen jaren zijn door TNO verschillende onderzoeken uitgevoerd om de arbeidsomstandigheden in de meubelindustrie te verbeteren. Dit is gebeurd op initiatief van de Stichting Sectorbeleid Meubelindustrie (SSM) en in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid (DGA) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Uit een eerste inventarisatie van de ARBO-knelpunten kwam naar voren dat er in de meubelindustrie onder andere veel problemen zijn met fysieke belasting bij naaisters. Naaisters hebben vaak klachten in specifieke regio's van het houdings- en bewegingsapparaat, zoals de nek, de linker schouder en de lage rug. Deze klachten zouden mogelijk worden veroorzaakt of verergerd door de werkhouding die wordt opgelegd door het werk en de werkplekinstelling.

Vervolgonderzoek naar de mogelijkheden voor vermindering van de fysieke belasting heeft geleid tot concrete aanbevelingen voor het instellen van de bestaande naaiwerkplekken en aanbevelingen voor het ontwikkelen van een nieuw naaimachine-onderstel.

Ook binnen de confectie-industrie werd in het kader van een ziekteverzuimproject, uitgevoerd door het GAK, geconstateerd dat de naaisters klachten rapporteerden aan het bewegingsapparaat. In het kader van het GAK-onderzoek is vervolgens een eerste aanzet gedaan voor het ontwikkelen van een nieuw naaimachine-onderstel.

Uiteindelijk is door een fabrikant een naaimachine-onderstel (naaitafel) ontwikkeld waarbij vooral gelet is op de instelbaarheid van de tafelhoogte, de tafelhelling en het pedaal. Met name deze aspecten werden noodzakelijk geacht om een optimale instelling van de naaiwerkplek mogelijk te maken.

Aansluitend bij de verschillende onderzoeksactiviteiten is door de branche-organisaties, de onderzoekers, de naaitafelleverancier en het DGA, een aantal activiteiten ondernomen om de implementatie van de nieuwe naaitafel en de aanbevelingen voor het instellen van de naaitafel te bevorderen. De belangrijkste activiteiten waren het verstrekken van informatie en het verlenen van een aanschafsubsidie voor de naaitafel.

Het aantal verkochte naaitafels medio 1990 werd door de branche-organisaties weinig succesvol genoemd. Eén en ander heeft vragen opgeroepen ten aanzien van de effectiviteit van de gehanteerde implementatie-aanpak en/of de mate waarin bij de bedrijven behoefte bestaat aan de naaitafel. Teneinde meer inzicht te krijgen in het succes/falen van de gehanteerde aanpak en de behoefte van de bedrijven aan de naaitafel, is in 1990, in opdracht van het DGA, een evaluatieonderzoek uitgevoerd.

Door middel van een exploratief onderzoek aan de hand van telefonische interviews bij bedrijven die de naaitafel respectievelijk wel (n=19) en niet (n=52) heb-

ben aangeschaft, is getracht inzicht te krijgen in de redenen van het al dan niet aanschaffen van de naaitafel, de gebruikservaringen met de naaitafel, het al dan niet instellen van de werkplekken en de bekendheid met de implementatiebevorderende activiteiten.

Uit het onderzoek blijkt dat de meubel- en confectiebedrijven die de naaitafel hebben *aangeschaft*, dit veelal hebben gedaan vanuit de behoefte om de aanwezige gezondheids- en/of verzuimproblemen bij de naaisters terug te dringen, dan wel vanuit de behoefte om wat te doen aan de arbeidsomstandigheden en werkhoudingen van naaisters ter voorkoming van problemen in de toekomst.

De meubel- en confectiebedrijven die de naaitafel niet hebben aangeschaft, geven te kennen dat de naaitafel niet of in beperkte mate aan de verwachtingen of behoeften voldoet. Met name de verwachting dat de naaitafel niet-geschikt zal zijn voor alle werkzaamheden en de verwachte technische problemen vormen een belemmering om de naaitafel aan te schaffen. Bovendien worden naaitafels veelal pas aangeschaft op het moment dat een nieuwe naaimachine wordt gekocht, hetgeen gemiddeld eens in de tien jaar gebeurt. Ook de geringe mate waarin sprake is van gezondheidsklachten en ziekteverzuim bij de naaisters wordt als reden van niet-aanschaf genoemd.

Als het gaat om het *gebruik van de naaitafel*, dan blijkt uit dit onderzoek, dat de problemen met de naaitafel zoals die verwacht worden door niet-aanschaffers, worden bevestigd door de bedrijven die de tafel in gebruik hebben. Met andere woorden, de problemen lijken reëel. Wellicht minder reëel is de twijfel die sommige bedrijven hebben bij de relatie tussen de (optimale) werkhoudingen van de naaisters en het optreden van gezondheidsklachten en verzuim. Temeer daar in de praktijk enkele positieve ervaringen zijn opgedaan met het gebruik van de naaitafel. Bovendien is op basis van eerder onderzoek bij naaisters de relatie tussen werkhouding en een vermindering van ongemak en vermoeidheid aangetoond en is een effect op de gezondheidsklachten en het verzuim op langere termijn te verwachten.

Het *instellen van de nieuwe naaiwerkplekken*, blijkt veelal beperkt te blijven tot het instellen van de tafel- en stoelhoogte. Van de hellingshoek van het werkblad wordt in beperkte mate gebruik gemaakt vanwege de te verrichten werkzaamheden of het type naaimachine. De *bestaande werkplekken* zijn door de naaisters veelal alleen aan te passen door de stoel hoger of lager te zetten. De tafelhoogte en pedaal zijn vaak eenmalig, door een monteur, ingesteld. Verder blijkt dat de naaisters de werkplek vooral naar eigen inzichten instellen. De rol van de aanbevelingen hierbij is niet duidelijk.

Met betrekking tot de *promotie-activiteiten* is opvallend te noemen dat een ruim aantal meubelbedrijven zegt niet bekend te zijn met de naaitafel. Mogelijk verklaart dit voor een deel de lage aanschafcijfers bij deze bedrijven. De bedrijven die wel bekend zijn met de tafel, zeggen met name de brieven van de branche-

organisaties te hebben ontvangen. De andere promotie-activiteiten (bijvoorbeeld vakbeurzen, regionale bijeenkomsten, onderzoeksrapportages) zijn in veel mindere mate bekend of bezocht. Een mogelijke consequentie hiervan is dat de promotie-activiteiten (het gaat met name om schriftelijke informatie) niet veel meer dan kennisname van de naaitafel en eventueel een afweging van voor- en nadelen te weeg heeft kunnen brengen. Ook dit aspect kan van invloed zijn geweest op de mate waarin de naaitafels zijn aangeschaft. De aanschafsubsidie tenslotte, heeft slechts voor enkele bedrijven een stimulerende rol gespeeld bij de aanschaf van de naaitafel.

Op termijn zal een verbetering van werkhoudingen van de naaisters in de meubelen confectie-industrie vooral te verwachten zijn van het gebruik van een instelbare naaitafel en, daaraan gekoppeld, het optimaal instellen van de werkplek. Het onderzoek heeft dan ook geresulteerd in een aantal concrete aanbevelingen voor het verbeteren van de naaitafel en voor de verdere promotie van de naaitafel. Tevens zijn aanbevelingen gedaan betreffende de verdere promotie van de reeds bestaande aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplek. Tot slot is een aantal aanbevelingen gedaan betreffende het implementeren van ergonomische verbeteringen in het algemeen.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

Onderzoek arbeidsomstandigheden meubelindustrie

Om de arbeidsomstandigheden in de meubelindustrie te verbeteren zijn door TNO, op initiatief van de Stichting Sectorbeleid Meubelindustrie (SSM) en in opdracht van het Directoraat-Generaal van de Arbeid (DGA) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), de afgelopen vijf jaar verschillende onderzoeken uitgevoerd (zie bijvoorbeeld Dul, 1989). In het eerste onderzoek zijn de ARBO-knelpunten in de gehele bedrijfstak in kaart gebracht. Daaruit bleek dat er in de meubelindustrie naast problemen met stof, lawaai en toxische stoffen, onder andere veel problemen zijn met fysieke belasting bij naaisters. Naaisters hebben vaak klachten in specifieke regio's van het houdings- en bewegingsapparaat, zoals de nek, de linker schouder en de lage rug. Deze klachten zouden mogelijk worden veroorzaakt of verergerd door de werkhouding. De werkhouding van naaisters wordt namelijk gekarakteriseerd door een veelal geheven, niet gesteunde linker arm en een voorovergebogen stand van de romp en het hoofd. De werkhouding wordt opgelegd door het werk en de werkplekinstelling.

Voor de meeste knelpunten bleek een groot aantal (vaak eenvoudige) oplossingen te bestaan. In een vijftal vervolgonderzoeken zijn voor specifieke knelpunten concrete oplossingen gezocht, veelal in samenwerking met een aantal meubelbedrijven. Met betrekking tot de fysieke belasting bij naaisters betrof het een onderzoek naar de mogelijkheden voor vermindering van die fysieke belasting door de naaiwerkplekken in te stellen op de individuele lichaamsmaten van de naaisters. Dit heeft geleid tot concrete aanbevelingen voor het instellen van de bestaande naaiwerkplekken (bijlage 1) en aanbevelingen voor het ontwikkelen van een nieuw naaimachine-onderstel.

Ziekteverzuimproject confectie-industrie

Min of meer gelijktijdig met de onderzoeksactiviteiten binnen de meubelindustrie is binnen de confectie-industrie een ziekteverzuimproject uitgevoerd door het GAK Amsterdam (Kesselaar, 1989). Geconstateerd werd dat de naaisters binnen de confectie-industrie klachten rapporteerden aan het bewegingsapparaat. In het kader van het GAK-onderzoek is vervolgens een eerste aanzet gedaan voor het ontwikkelen van een nieuwe naaiwerkplek, dat wil zeggen een nieuw naaimachine-onderstel c.q. naaifabelblad dat qua hoogte en hellingshoek verstelbaar was. Vervolgens is contact gezocht met TNO en zijn de eerder genoemde aanbevelingen

voor het ontwikkelen van een nieuwe naaitafel bij de verdere ontwikkeling betrokken geweest.

Uiteindelijk is door een fabrikant een verbeterd naaimachine-onderstel ontwikkeld waarbij vooral gelet is op de instelbaarheid van de tafelhoogte, de tafelhelling en het pedaal (bijlage 2). Met name deze aspecten werden noodzakelijk geacht om een optimale instelling van de naaiwerkplek mogelijk te maken.

Implementatiebevorderende activiteiten

Aansluitend bij de verschillende onderzoeksactiviteiten is door de branche-organisaties, de onderzoekers, de naaitafelleverancier en het DGA, een aantal activiteiten ondernomen die tot doel hadden:

- de resultaten van het totale Arbo-onderzoeksproject binnen de meubelindustrie en de resultaten van het ziekteverzuimproject binnen de confectie-industrie aan alle betrokken bedrijven kenbaar te maken en/of,
- de bedrijven kennis te laten nemen van de nieuwe naaitafel en ze te motiveren het verbeterde naaimachine-onderstel aan te schaffen en/of
- de bedrijven kennis te laten nemen van aanbevelingen betreffende het instellen van de bestaande (of nieuwe) naaiwerkplek en ze te motiveren deze aanbevelingen toe te passen.

In dit verband zijn:

- vakbeurzen georganiseerd door de betreffende branche-organisaties, respectievelijk SSM en De Vereniging van Confectie- en Tricotage-ondernemingen (de Fenecon). Op deze vakbeurzen (die zowel voor meubel- als confectiebedrijven toegankelijk waren) werd de nieuwe naaitafel gedemonstreerd en konden vragen worden gesteld over de werking ervan;
- drie regionale avondbijeenkomsten gehouden voor de meubelbedrijven (georganiseerd door de SSM) en twee regionale bijeenkomsten voor confectiebedrijven (georganiseerd door de Fenecon). Ook hierbij werd in meer of mindere mate gewezen op het bestaan van de naaitafel, onder andere aan de hand van schriftelijk materiaal en foto's;
- publikaties verzorgd door de onderzoekers, te weten: onderzoeksrapporten, draaiboek ziekteverzuim, artikelen in vakbladen. In deze publikaties werd in meer of mindere mate aandacht besteed aan de naaitafel of de aanbevelingen voor het instellen van de werkplek;
- brochures verspreid door de branche-organisatie aan de betrokken bedrijven in de meubelindustrie, betreffende het instellen van de naaiwerkplek;
- brochures verspreid door de naaitafelleverancier aan de betrokken bedrijven, betreffende de naaitafel en de aanbevelingen voor het instellen van de werkplek;
- brieven geschreven aan de betrokken bedrijven in de meubel- en confectie-industrie door de respectievelijke branche-organisaties, om de betreffende bedrijven

te wijzen op de naaitafel en de subsidieregeling en tevens de mogelijkheid te bieden om een naaitafel te bestellen; en is

- vanaf begin 1989 een aanschafsubsidie beschikbaar gesteld door het DGA. Deze subsidie betreft 50% van de aanschafprijs (die f 700,- bedraagt) en geldt voor een beperkt aantal naaitafels (respectievelijk de eerste 30 naaitafels voor de meubel-industrie en de eerste 225 naaitafels voor de confectie-industrie).

Er is wel sprake van enige accentverschillen in de informatie die gericht is geweest op de meubelbedrijven en de confectiebedrijven. In de informatie aan de meubelbedrijven lag het accent vooral op het verbeteren van de werkhoudingen, terwijl in de informatie aan de confectiebedrijven het accent heeft gelegen op het verminderen van het ziekteverzuim. Eén en ander lijkt verklaarbaar vanuit de onderzoeksprojecten die in de betreffende branches hebben plaatsgevonden: het arbo-project in de meubel- en het ziekteverzuimproject in de confectie-industrie.

Echter, een kanttekening lijkt hier op zijn plaats. De nieuwe naaitafel is vooral ontwikkeld om de werkhoudingen van de naaisters te verbeteren en het ongemak en de vermoeidheid bij het verrichten van de werkzaamheden weg te nemen. De veronderstelling hierbij is dat een verbetering van werkhoudingen en het verminderen van het ongemak op den duur bijdraagt aan het verminderen van gezondheidsklachten, respectievelijk ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid. De directe relatie tussen de naaitafel en deze laatstgenoemde aspecten is uiteraard nog niet aangetoond. Een complicerende factor is dat gezondheidsklachten, maar vooral verzuim en arbeidsongeschiktheid door een veelheid aan factoren bepaald worden (de werkhouding is slechts één van de vele mogelijke factoren). Wel is aangetoond dat een goede werkplekinstelling bijdraagt aan een goede werkhouding en een vermindering van het ongemak en vermoeidheid bij de naaister. Schematisch gezien is de volgende ordening in factoren aan te brengen:

1. naaitafel → 2. betere werkhouding → 3. minder ongemak/vermoeidheid → 4. minder gezondheidsklachten → 5. minder ziekteverzuim → 6. minder arbeidsongeschiktheid

De relatie tussen 1, 2 en 3 is aangetoond in onderzoek. De relatie tussen deze factoren en de daaropvolgende (4, 5 en 6) is minder duidelijk omdat hier tal van factoren een rol kunnen spelen.

Doel van het onderzoek

Tot op heden blijken, volgens opgave van de betreffende branche-organisaties, respectievelijk (rond de) 20 naaitafels door 6 bedrijven in de meubelindustrie en (rond de) 40 naaitafels door 22 bedrijven in de confectie-industrie te zijn aangeschaft. Deze aantallen worden door de branche-organisaties weinig succesvol genoemd. Eén en ander roept vragen op ten aanzien van de effectiviteit van de gehanteerde implementatie-aanpak en/of de mate waarin bij de bedrijven behoefte bestaat aan de naaitafel. Teneinde meer inzicht te krijgen in het succes/falen van de gehanteerde aanpak en de behoefte van de bedrijven aan de naaitafel, is in 1990, in opdracht van het DGA, een evaluatieonderzoek uitgevoerd.

Inzicht in het succes of falen van de gehanteerde implementatie-aanpak kan wellicht aanknopingspunten bieden voor een eventuele bijstelling van de aanpak (onder de voorwaarde dat de betreffende bedrijven behoefte hebben aan de naaitafel). Verder is dit inzicht van belang met het oog op implementaties van soortgelijke (ergonomische) verbeteringen in bedrijven in de toekomst. Het onderzoek zal dan ook moeten bijdragen aan het ontwikkelen van een 'modelaanpak' voor het implementeren van (ergonomische) verbeteringen in bedrijven.

1.2 **Opbouw van het rapport**

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de vraagstelling, de opzet van het onderzoek en het theoretisch kader van waaruit de vraagstelling wordt bekeken. In hoofdstuk 3 worden de respons en de resultaten behandeld. In hoofdstuk 4 worden vervolgens de resultaten in een breder kader geplaatst en worden de belangrijkste conclusies weergegeven. Tevens worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gedaan voor de eventuele verdere implementatie van de naaitafel en de aanbevelingen voor het instellen van de werkplekken. Tot slot worden nog aanbevelingen gedaan betreffende het implementeren van ergonomische verbeteringen in bedrijven in meer brede zin.

2. METHODE VAN ONDERZOEK

Het evaluatie-onderzoek, waarover in dit rapport wordt gerapporteerd, heeft plaatsgevonden nadat het implementatietraject (nagenoeg) was afgesloten. Dit heeft tot gevolg gehad dat de verschillende implementatie-activiteiten niet of nauwelijks meer op hun afzonderlijke merites (zoals kennisname van en interesse in de naaitafel dan wel intentie tot aanschaf ervan) konden worden beoordeeld. Om toch een indruk te krijgen van het succes of falen van de implementatie-aanpak, alsmede in de mate waarin bij de bedrijven behoefte bestaat aan de nieuwe naaitafel, is in dit onderzoek de aandacht vooral gericht geweest op de **redenen** die door de bedrijven worden genoemd om a) de naaitafel al dan niet aan te schaffen en b) de bestaande werkplekken al dan niet aan te passen. In de tweede plaats is aandacht besteed aan de mogelijke invloed van de verschillende implementatie-activiteiten hierbij.

Voorts is getracht inzicht te krijgen in de ervaringen die de aanschaffers met de naaitafel hebben opgedaan; met name ervaringen die de pretenties van de naaitafel al dan niet ondersteunen (met andere woorden, maakt de tafel zijn beloftes zoals vermeld in de verstrekte informatie waar?). Dit inzicht is van belang in het geval een her-implementatie van de naaitafel wordt overwogen.

2.1 De vraagstelling van het onderzoek

De vraagstelling van het onderzoek is dan ook drieledig:

1. welke redenen worden door bedrijven in de meubel- en confectie-industrie aangegeven voor het al dan niet aanschaffen (en gebruiken) van de nieuwe naaitafel en/of het al dan niet aanpassen van de bestaande werkplekken volgens de aanbevelingen;
2. hoe wordt de naaitafel door de aanschaffende bedrijven in de praktijk ervaren?
3. welke van de verschillende implementatie-activiteiten hebben de bedrijven bereikt en welke daarvan hebben, naar de mening van de bedrijven, een rol gespeeld bij het al dan niet aanschaffen van de naaitafel en/of het aanpassen van de bestaande werkplek?

2.2 De opzet van het onderzoek

Telefonische interviews

Ter beantwoording van bovenstaande onderzoeksvragen zijn telefonische interviews gehouden bij bedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft en bedrijven die dit niet hebben gedaan. Gesproken is met die personen binnen de meubel- en con-

fectiebedrijven die binnen de betreffende bedrijven beslissen over de aanschaf of invoering van ergonomische verbeteringen, dan wel bij deze beslissingen een belangrijke rol spelen.

De keuze voor telefonische interviews is onder meer ingegeven door het explorerende karakter van het onderzoek; er is namelijk weinig bekend over de redenen voor het wel/niet-aanschaffen van de naaitafel en de praktijkervaringen met de tafel. Daarnaast mocht de gegevensverzameling niet te veel tijd vergen van de betreffende bedrijven; in de meubel- en confectie-industrie gaat het veelal om kleine bedrijven die onder grote tijdsdruk werken en die, zoals blijkt uit ervaringen van de branche-organisatie, nauwelijks toekomen aan het beantwoorden van schriftelijke vragenlijsten en dergelijke. Een nadeel van telefonische interviews ten opzichte van het gebruik van bijvoorbeeld vragenlijsten is echter dat minder bedrijven benaderd konden worden binnen de tijd die beschikbaar was voor het onderzoek.

2.3 Keuze en benadering van de onderzoekspopulatie

Keuze onderzoekspopulatie

Voor de uitvoering van het onderzoek zijn de adressen van de meubel- en confectiebedrijven verkregen via de SSM (meubel) en de Fenecon (confectie); in totaal van 95 bedrijven. De onderzoekspopulatie was als volgt samengesteld:

- alle 6 meubelbedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft,
- een steekproef van de meubelbedrijven die de naaitafel **niet** hebben aangeschaft, n=37,
- alle 22 confectiebedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft,
- een steekproef van de confectiebedrijven die de naaitafel **niet** hebben aangeschaft, n=30.

Bij de steekproeftrekking van de niet-aanschaffende bedrijven is getracht een goede afspiegeling te verkrijgen van respectievelijk de totale groep meubelbedrijven en de totale groep confectiebedrijven, als het gaat om de grootte van de bedrijven en de werkzaamheden die er worden verricht. Bedrijven die geen naaiwerkzaamheden verrichten zijn niet in de steekproef opgenomen. Overigens ontbreken vooralsnog cijfermatige gegevens over de totale populatie van meubel- en confectiebedrijven.

Voor de duidelijkheid wordt erop gewezen dat de meubelbedrijven die in de steekproef zijn opgenomen, uitsluitend bedrijven zijn die zijn aangesloten bij de Centrale Bond van Meubelfabrikanten. Voor de confectiebedrijven geldt dat ze alle lid zijn van de Fenecon.

Benadering onderzoekspopulatie

De bedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft (in het kort de 'aanschaffende bedrijven') zijn eerst telefonisch benaderd met de vraag om mee te werken aan het onderzoek, uiteraard na een korte toelichting over doel en opzet van het onderzoek. Een afspraak voor het telefonisch interview is steeds gemaakt met diegene binnen het bedrijf die verantwoordelijk is voor de aanschaf van dit soort ergonomische verbeteringen, dan wel bij de aanschaf of in gebruikname hiervan een belangrijke rol heeft gespeeld.

Bij de bedrijven die de naaitafel **niet** hebben aangeschaft (de 'niet-aanschaffende bedrijven') kon veelal zonder afspraak, direct het interview worden afgenomen. Dit hangt samen met het feit dat men niet snel geneigd was om een vervolgspraak te maken voor een interview over een ergonomische verbetering die men niet had aangeschaft. Wel mocht er direct een aantal vragen worden gesteld over de naaitafel.

Over het algemeen bleek de bereidheid tot deelname aan de interviews groot te zijn (75%) (voor verdere responsgegevens wordt verwezen naar § 3.1). Wel gaven de meeste bedrijven te kennen slechts weinig tijd aan het interview te willen besteden.

De telefonische interviews hebben in de periode oktober-november 1990 plaatsgevonden.

2.4 **Interviewschema**

Bij de interviews is gebruik gemaakt van twee interviewschema's: één voor de aanschaffende bedrijven en één voor de niet-aanschaffende bedrijven. In de interviewschema's is een aantal onderwerpen weergegeven die tijdens het interview aan de orde moesten komen. Tevens is, voor zover mogelijk, geanticipeerd op de mogelijke antwoorden van de respondenten, teneinde het scoren van deze antwoorden te vereenvoudigen. Het interviewschema is bij een confectiebedrijf dat enkele naaitafels had aangeschaft uitgetest alvorens met de telefonische interviews te starten.

In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op het theoretisch kader van waaruit de eerste twee onderzoeksvragen worden gezien. Verder wordt de inhoud van het interviewschema beschreven (de operationalisatie van de onderzoeksvragen).

2.4.1 Theoretisch kader

Ten behoeve van het opstellen van het interviewschema is onder andere gebruik gemaakt van modellen en ideeën die in de literatuur op het terrein van op veran-

dering gerichte interventies, zijn beschreven. Urlings et al. (1990) beschrijven een stappenplan om op systematische wijze te achterhalen waarom mensen (bijvoorbeeld werkgevers) bepaald gewenst gedrag, zoals de aanschaf en het gebruik van een ergonomische verbetering, al dan niet vertonen. Factoren als bewustzijn van een (gezondheids)probleem, kennis van de (ergonomische) verbetering en waargenomen voor- en nadelen van het aanschaffen van de verbetering komen hierbij aan bod. Kompier en Marcelissen (1990) beschrijven een aantal aandachtspunten bij de invoering van maatregelen gericht op de aanpak van werkstress. De genoemde aandachtspunten, waaronder inspraak van werknemers bij en informatieverstrekking over een mogelijke interventie, zijn wellicht ook relevant als het gaat om het invoeren van ergonomische vernieuwingen/verbeteringen in bedrijven. Rogers (1983) geeft een aantal variabelen die een voorspellende waarde hebben ten aanzien van de bereidheid om een innovatie te accepteren, te weten: de voor- en nadelen van de vernieuwing, de mate waarin de vernieuwing ingewikkeld is, de mate waarin de vernieuwing aansluit bij de behoeften en de mogelijkheid tot uitproberen van de vernieuwing. Ook vanuit de marketing kan een aantal factoren worden genoemd waarmee rekening dient te worden gehouden bij de invoering van nieuwe producten of diensten (Bonaguro & Miaoulis, 1983; Quelch, 1980). Globaal hebben deze laatste factoren betrekking op het produkt zelf, de prijs ervan en de mate waarin en wijze waarop het verkrijgbaar is.

In schema 1 zijn de belangrijkste factoren zoals genoemd in de literatuur met betrekking tot het aanschaffen/toepassen van een (ergonomische) verbetering/vernieuwing nog eens weergegeven.

De in het schema genoemde factoren zullen in de nu volgende paragraaf verder worden uitgewerkt. Om ze te kunnen voorleggen aan de respondenten zijn ze gegroepeerd rond een aantal thema's.

aanleiding

- mate van bezwarende arbeidsomstandigheden
- mate van gezondheidsklachten
- mate van verzuim

aanschaf/gebruik

- bekendheid met de ergonomische verbeteringen
- mate waarin de verbeteringen als oplossing worden gezien voor gezondheids-verzuimprobleem
- mate van ingewikkeldheid van de verbetering:
 - wat betreft ingebruikname (aansluiting)
 - wat betreft gebruik
- (produkt-)kwaliteit van de verbetering
- mate waarin de te verrichten werkzaamheden worden belemmerd
- eventuele andere voor- en nadelen die worden verbonden aan de verbeteringen
- mate van inspraak van direct betrokkenen bij de aanschaf/het gebruik
- mate van weerstand bij (toekomstige) gebruikers
- oordeel van collega's over de verbeteringen
- financiële mogelijkheden om verbetering aan te schaffen (subsidie)
- mate waarin de verbetering past in het investeringsbeleid
- mogelijkheid tot uitproberen van verbeteringen
- verkrijgbaarheid van verbeteringen
- mate waarin andere bevorderende of belemmerende factoren voorkomen om verbeteringen aan te schaffen/toe te passen

Schema 1 Factoren die van invloed kunnen zijn op het aanschaffen/toepassen van (ergonomische) verbeteringen

2.4.2 Operationalisatie van de onderzoeksvragen

In het onderstaande wordt aangegeven hoe de onderzoeksvragen zijn geoperationaliseerd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in vragen voor de aanschaffers en vragen voor de niet-aanschaffers. De interviewschema's voor respectievelijk aanschaffers en niet-aanschaffers zijn opgenomen als bijlage 3 en 4.

Aanschaffers

Introductie

Ter introductie is gevraagd naar het soort bedrijf, het aantal werknemers en de functie van de geïnterviewde. Verder is gevraagd naar het aantal naaitafels dat is aangeschaft en het totaal aantal naaiwerkplekken in het bedrijf.

Redenen van aanschaf

Gevraagd is naar de redenen om de naaitafel aan te schaffen. Hierbij is onderscheid gemaakt in redenen die met de naaister(s) te maken hebben, zoals; het verminderen van gezondheidsklachten of verzuim, ten behoeve van een betere houding, betere motivatie en dergelijke, dan wel redenen die met het bedrijf te maken hebben, zoals; verbetering van arbeidsomstandigheden in het algemeen, betere produktiviteit en dergelijke. Tevens is expliciet gevraagd of de naaitafel ook zou zijn aangeschaft als er geen subsidie was verstrekt.

Vóórkomen gezondheidsklachten, verzuim, WAO-intrede

Ter controle is gevraagd naar het vóórkomen van gezondheidsklachten bij de naaisters en de mate van ziekteverzuim en WAO-intrede gedurende de laatste twee jaar. Dit om na te gaan of wellicht de mate van gezondheidsklachten, ziekteverzuim of WAO-intrede bij de naaisters van invloed is geweest op de aanschaf.

Functioneren van de tafel in de praktijk

Om een indruk te krijgen van het functioneren van de naaitafel in de praktijk is gevraagd of de naaitafel in de praktijk wordt gebruikt en of dat door één of meerdere naaisters gebeurt. Ook is gevraagd hoe de naaitafel bevalt in de praktijk. Voor het geval de naaitafel niet wordt gebruikt is gevraagd naar de redenen van niet-gebruik. Bij de inventarisatie van de mogelijke antwoorden op deze vraag is onderscheid gemaakt in factoren als:

- de introductie van de naaitafel (door management/leverancier);
- de aansluiting (door monteur/leverancier);
- de kwaliteit van de naaitafel (functioneren van kabels, pedalen en dergelijke) en
- de eventuele weerstand bij de naaisters.

Aan de niet-gebruikers is tevens gevraagd of het de bedoeling is dat de naaitafel op korte termijn wel in gebruik genomen gaat worden.

Gebruik instelmogelijkheden nieuwe naaitafel

De nieuwe naaitafel onderscheidt zich van de bestaande naaitafels door de betere instelmogelijkheden. De tafelhoogte is eenvoudiger instelbaar, het pedaal kan behalve in voor-/achterwaartse richting ook zijwaarts worden verplaatst, vrije beenruimte is mogelijk en de tafelhelling is instelbaar. Omdat de positieve effecten van de naaitafel pas kunnen optreden als deze optimaal wordt ingesteld (Delleman & Dul, 1989), is aan de bedrijven die de nieuwe tafel gebruiken gevraagd welke instelmogelijkheden men gebruikt. Tevens is gevraagd of het instellen gebeurt op basis van de aanbevelingen en of de aanbevelingen bekend zijn. Verder is gevraagd of het instellen van de naaitafel steeds weer opnieuw gebeurt indien meer-

dere naaisters de tafel gebruiken. Indien dit niet het geval is, is gevraagd naar de redenen hiervoor.

Instructie instelmogelijkheden

Om een indruk te krijgen van de wijze waarop de instelmogelijkheden van de nieuwe naaitafel aan de naaisters is uitgelegd, is gevraagd wie binnen het bedrijf uitleg heeft gegeven over de instelmogelijkheden, hoe dat is gebeurd en of de instructie regelmatig wordt herhaald. Deze vragen zijn gesteld vanuit de gedachte dat een duidelijke instructie over de instelmogelijkheden bijdraagt aan het daadwerkelijk gebruiken van deze mogelijkheden door de naaisters en dat herhaling van instructie nodig is om het gewenste gedrag bij de naaisters (in casu het instellen op de individuele gebruikster) te behouden.

Gebruik instelmogelijkheden bestaande werkplekken

Ook is nagegaan of men gebruik maakt van de instelmogelijkheden op de **bestaan-**de werkplekken (voor zover instelmogelijkheden aanwezig zijn). Tevens is hierbij gevraagd of het instellen gebeurt op basis van de aanbevelingen die hiervoor zijn opgesteld en of men deze aanbevelingen kent.

Aandacht arbeidsomstandigheden

Om na te gaan of werkplekverbeteringen en werkhoudingen bij de aanschaffende bedrijven (min of meer) permanent aandacht krijgen is gevraagd of men van plan is in de nabije toekomst meer naaitafels aan te schaffen, al dan niet met subsidie en of er in het algemeen aandacht wordt besteed aan de werkhoudingen van de naaisters en zo ja, hoe dat gebeurt.

De aankoopbeslissing

Ten aanzien van de aankoopbeslissing is gevraagd wie er bij deze beslissing een rol hebben gespeeld en of er mensen tegen de aanschaf waren. Deze vraag is opgenomen om inzicht te krijgen in de personen die bij een dergelijke aankoop betrokken zijn. Betrokkenheid van de naaisters bij de aankoop zou bijvoorbeeld het gebruik van tafel in de praktijk kunnen bevorderen. Tevens zouden ze in dat geval een mogelijke doelgroep kunnen zijn als het gaat om het verstrekken van informatie over de naaitafel.

Verder is gevraagd of er bij de aanschaf problemen zijn opgetreden als het gaat om de subsidieafhandeling, de levertijd en de service van de leverancier. Gegevens hierover kunnen van belang zijn als in de toekomst her-implementatie van de naaitafel wordt overwogen.

Mogelijke invloed op afname verzuim

Verder is gevraagd of men de indruk heeft dat door het gebruik van de naaitafel het verzuim minder is geworden en of men van mening is dat de naaitafel zich zelf snel terugverdient doordat minder verzuim optreedt (twee dagen verzuim kosten een bedrijf zo'n f 400,-). Deze twee elementen zijn expliciet gevraagd omdat afname van verzuim en het daardoor uitsparen van verzuimkosten, als belangrijke voordelen in de eventuele verdere voorlichting kunnen worden gebruikt.

Promotie-activiteiten

Tevens zijn enkele vragen gesteld over de promotie-activiteiten die door de verschillende instanties zijn ondernomen om de naaitafel onder de aandacht te brengen van de bedrijven. Voor acht activiteiten (waaronder de brieven van de branche-organisaties, de vakbeurzen, onderzoeksrapporten) is nagegaan of ze bekend waren bij de bedrijven. Tevens is nagegaan welke van de promotie-activiteiten de doorslag hebben gegeven bij de aanschaf van de naaitafel. Ook is gevraagd of men van mening is dat er voldoende informatie over de naaitafel is verspreid.

Niet-aanschaffers

Voor zover relevant hebben de niet-aanschaffers dezelfde vragen gesteld gekregen als de aanschaffers. Voorts zijn aan de niet-aanschaffers de onderstaande vragen gesteld.

Redenen van niet-aanschaf

Gevraagd is wat de belangrijkste redenen zijn geweest om de naaitafel **niet** aan te schaffen en wat men (verder) als minpunten ziet van de naaitafel. Het gaat hierbij om spontaan genoemde redenen en minpunten. Een aantal mogelijke redenen voor niet-aanschaf is vooraf geïnventariseerd en hierbij is onderscheid gemaakt in de volgende (belemmerende) factoren:

- financiële middelen/investeringsprioriteit/afschrijvingen/prijs;
- mate van gezondheids- en verzuimproblematiek van de naaisters;
- verwachte problemen bij de aanschaf (subsidieafhandeling, service en dergelijke);
- verwachte technische of kwaliteitsproblemen van de naaitafel;
- verwachte minpunten bij het gebruik van de naaitafel;
- verwachte weerstand van de naaisters.

Verwachte effecten en voordelen van de naaitafel

Er is expliciet gevraagd of men verwacht dat het gebruik van de naaitafel bijdraagt aan het verbeteren van de werkhouding van de naaisters, het verminderen

van de gezondheidsklachten en het ziekteverzuim. Inzicht hierin is van belang met het oog op eventuele verdere voorlichting, met name als men hieromtrent nu negatieve verwachtingen heeft. Eveneens met het oog op eventuele verdere voorlichting is gevraagd of men bepaalde pluspunten verwacht van de naaitafel. Bij deze laatste categorie gaat het om spontaan genoemde voordelen.

Aandacht arbeidsomstandigheden

Om na te gaan of het niet-aanschaffen van de naaitafel betekent dat men in mindere mate bezig is met de arbeidsomstandigheden, is ook aan deze groep bedrijven gevraagd of ze aandacht besteden aan de werkhoudingen van de naaisters en zo ja, hoe dat gebeurt.

2.5 Analysemethoden

Het onderzoek is beschrijvend van aard. De gegevens die zijn verzameld, worden voor zover mogelijk gekwantificeerd en in tabelvorm weergegeven. De resultaten zijn veelal gepresenteerd in de vorm van absolute aantallen en percentages. Kruistabellen zijn gebruikt om inzicht te verschaffen in de relaties en/of verschillen tussen bepaalde variabelen. Bij enkele tabellen is de overschrijdingskans na Chi-kwadraattoetsing aangegeven, teneinde te kunnen beoordelen of de waargenomen verschillen tussen de bedrijven ten aanzien van een beschreven aspect, statistisch significant zijn of niet.

Veelal zijn de resultaten van de meubel- en confectiebedrijven niet per branche weergegeven (voor de afzonderlijke gegevens wordt in de voorkomende gevallen verwezen naar bijlage 5). Daar waar verschillen tussen meubel- en confectiebedrijven bleken, zijn de resultaten afzonderlijk gepresenteerd.

3. RESULTATEN

3.1 Respons

In deze paragraaf wordt ingegaan op de respons en non-respons van zowel de aanschaffende als niet-aanschaffende meubel- en confectiebedrijven. De aanschaffende bedrijven zijn **alle** benaderd om mee te doen aan het onderzoek. Van de niet-aanschaffende bedrijven is een representatieve steekproef benaderd. Bij het bespreken van verschillen tussen respons en non-respons zal daarom onderscheid worden gemaakt in aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven.

In tabel 1 zijn voor de betreffende bedrijven de respons- en non-responsgegevens weergegeven.

Tabel 1 Respons en non-respons bij de meubel- en confectiebedrijven

	benaderd abs.	respons		non-respons	
		abs.	(%)	abs.	(%)
meubel					
- naaitafel aangeschaft	6*	5	(84)	1	(16)
- naaitafel niet aangeschaft	37	29	(78)	8	(22)
confectie					
- naaitafel aangeschaft	22*	14	(64)	8	(36)
- naaitafel niet aangeschaft	30	23	(77)	7	(23)

totaal	95	71	(75)	24	(25)

De respons is hoog te noemen; van de benaderde bedrijven was 75% bereid mee te werken aan het onderzoek. Voor de meubelbedrijven bedraagt de respons respectievelijk 84% voor de aanschaffende bedrijven en 78% voor de niet-aanschaffende bedrijven. Bij de confectiebedrijven is de respons respectievelijk 64% voor de aanschaffende en 77% voor de niet aanschaffende bedrijven.

De redenen die door de aanschaffende confectiebedrijven worden genoemd om niet mee te doen, blijken overigens zeer divers te zijn, waardoor vertekening als gevolg van de non-respons op dit punt niet aannemelijk lijkt.

Ook voor de overige non-respondenten lopen de redenen van non-respons uiteen. Tabel 2 bevat een overzicht van deze redenen voor zowel de meubel- als de confectiebedrijven.

De meeste niet-aanschaffende meubelbedrijven noemen als reden dat er geen naaiwerkplekken (meer) zijn en/of dat deze werkzaamheden worden uitbesteed aan een ander bedrijf.

Tabel 2 Redenen van non-respons

meubel (n=9)		aantal keer genoemd
aanschaffer		
- doet niet mee want tafel om onduidelijke redenen nooit ontvangen		1
niet-aanschaffer(s)		
- geen naaiwerkplekken/naaiwerkzaamheden uitbesteed		5
- geen tijd		1
- betreffende persoon niet bereikbaar		1
- onbekend		1
confectie (n=15)		aantal keer genoemd
aanschaffers		
- betreffende persoon is ziek		1
- naaitafel bevat slecht (oliebad problematiek)		1
- naaiwerkzaamheden gebeuren in buitenland		1
- geen behoefte meer aan interviews		1
- tafel is nog niet geïnstalleerd vanwege tijdgebrek		1
- vanwege reorganisatie geen tijd		1
niet-aanschaffers:		
- betreffende persoon niet bereikbaar		3
- geen tijd (verbouwing)		2
- geen naaiwerkplekken/naaiwerkzaamheden uitbesteed		2
- onbekend		2

Bij de niet-aanschaffende confectie-bedrijven zijn het niet bereikbaar zijn, gebrek aan tijd en uitbesteede naaiwerkzaamheden de belangrijkste redenen van de non-respons.

Bedrijfsgrootte-gegevens

Tot slot is nagegaan of de responsgroep wat betreft bedrijfsgrootte een goede afspiegeling vormt van de totale steekproef. Duidelijke uitspraken hieromtrent voor de meubelbedrijven kunnen echter niet worden gedaan omdat de gegevens slechts betrekking hebben op een beperkt aantal bedrijven. De responsgegevens naar bedrijfsgrootte zijn in de volgende tabel weergegeven.

Tabel 3 Respons (absoluut en als percentage van de totale steekproef) naar bedrijfsgrootte voor zowel aanschaffende als niet-aanschaffende bedrijven

bedrijfsgrootte	aanschaf		niet-aanschaf	
	abs.	(%)	abs.	(%)
meubelindustrie				
< 50 werknemers	1	(50)	26	(87)
50-100 werknemers	2	(100)	3	(43)
> 100 werknemers	2	(100)	-	-

totaal	5		29	
confectie-industrie				
< 50 werknemers	-	(0)	11	(65)
50-100 werknemers	8	(80)	6	(86)
> 100 werknemers	5	(56)	6	(100)

totaal	14		23	

Over de responsgroep van de **aanschaffende** meubelbedrijven kan vanwege de kleine aantallen niet veel worden gezegd. Bij de aanschaffende confectiebedrijven lijken de grote bedrijven (met meer dan 100 werknemers) minder bereid mee te werken aan het onderzoek.

Over de **niet-aanschaffende** bedrijven kan het volgende worden gezegd. Bij de meubelbedrijven blijken met name de kleinere bedrijven (<50 werknemers) mee te willen werken aan het onderzoek. Als het gaat om de confectiebedrijven blijkt dat met name de grotere bedrijven hebben meegedaan. Overigens is bekend dat in de meubel- en confectie-industrie vooral kleine bedrijven voorkomen: naar schatting heeft ruim 75% van deze bedrijven minder dan 50 werknemers in dienst. Uit bovenstaande tabel kan worden opgemaakt dat deze categorie in de responsgroep van de meubelbedrijven goed vertegenwoordigd is (26 van de 29 bedrijven). In de responsgroep van de confectiebedrijven is deze categorie redelijk goed vertegenwoordigd (11 van de 23 bedrijven).

3.2 **Enkele algemene gegevens**

Functie van de geïnterviewden

De interviews hebben, zowel bij de aanschaffende als niet-aanschaffende bedrijven, veelal plaatsgevonden met de directeur of bedrijfsleider van het bedrijf. In enkele gevallen is gesproken met het hoofd van de afdeling inkoop, het hoofd technische dienst, hoofd naai-atelier/productieleider of een arbo-deskundige.

Aantal aangeschafte naaitafels

In totaal zijn door de meubel- en confectiebedrijven die aan dit onderzoek hebben meegewerkt respectievelijk 9 en 35 naaitafels aangeschaft. Per bedrijf bedraagt het aantal aangeschafte naaitafels maximaal 2 voor de meubelbedrijven en maximaal 5 voor de confectiebedrijven.

3.3 **Kenmerken van de aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven**

De grootte van de bedrijven

Om na te kunnen gaan of wellicht de grotere bedrijven eerder geneigd zijn een naaitafel aan te schaffen dan de kleinere bedrijven (hetgeen aannemelijk zou kunnen zijn vanwege het feit dat grotere bedrijven wellicht meer naaitafels hebben en dus vaker aan vervanging toe zijn), is in tabel 4 de bedrijfsgrootte weergegeven

van de aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven in de meubel- en confectie-industrie. De gegevens betreffen alle bedrijven die in dit onderzoek zijn benaderd (dus inclusief non-responsgroep) omdat van alle bedrijven de bedrijfsgroottegegevens bekend zijn.

Tabel 4 Aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven naar bedrijfsgrootte (inclusief non-responsgroep)

bedrijfsgrootte	aanschaf		niet-aanschaf		totaal	
	abs.	(%)	abs.	(%)	abs.	(%)
< 50 werknemers	3	(6)	47	(94)	50	(100)
50-100 werknemers	13	(48)	14	(52)	27	(100)
> 100 werknemers	11	(65)	6	(35)	17	(100)
totaal	27	(29)	67	(71)	94	(100)

$p < .01$

Uit de tabel blijkt dat met name de grotere meubel- en confectiebedrijven (dat wil zeggen bedrijven met meer dan 50 werknemers) tot aanschaf van de naaitafel zijn overgegaan.

Redenen voor het al dan niet aanschaffen van de naaitafel

Reden van aanschaf

De redenen die worden genoemd voor het aanschaffen van de naaitafels lopen sterk uiteen. In tabel 5 is een overzicht gegeven van de redenen die genoemd zijn door de meubel- en confectiebedrijven.

Tabel 5 Redenen om de naaitafel aan te schaffen, genoemd door meubel- en confectiebedrijven (n=19) (meerdere antwoorden mogelijk)

	abs.	(%)
minderung gezondheidsklachten naaisters	11	(58)
vermindering verzuim naaisters	6	(32)
betera houding naaisters	5	(26)
bij wijze van proef/om uit te proberen	3	(16)
verbetering arbeidsomstandigheden in het algemeen	3	(16)
meer aandacht voor ergonomie	2	(11)
met subsidie verkrijgbaar	2	(11)
naar aanleiding van verzuimproject/arboproject	2	(11)
ter preventie van klachten	1	(5)
plezieriger werken naaisters	1	(5)
men zag het zitten op basis van folder	1	(5)
i.v.m. flexibele opzet machinepark	1	(5)
oude naaitafels aan vervanging toe	1	(5)

Uit tabel 5 blijkt dat zowel meubel- als confectiebedrijven de naaitafel vooral hebben aangeschaft ter vermindering van de gezondheidsklachten bij de naaisters.

Het verminderen van het verzuim wordt door confectiebedrijven eveneens als belangrijke reden van aanschaf genoemd.

Verder worden uiteenlopende redenen genoemd voor de aanschaf, zoals het verbeteren van de werkhouding van naaisters, het verbeteren van de arbeidsomstandigheden/aandacht voor ergonomie en om de tafel uit te kunnen proberen. Een enkel meubel- en confectiebedrijf heeft de naaitafel aangeschaft naar aanleiding van het onderzoeksproject dat binnen het bedrijf werd uitgevoerd (arboproject: meubel; ziekteverzuimproject: confectie).

In het interview is verder ingegaan op de rol van de subsidie bij de aanschaf.

In geval géén subsidie was verstrekt, hadden 1 meubelbedrijf en 3 confectiebedrijven van de aanschaf afgezien. Respectievelijk 1 meubel- en 2 confectiebedrijven zouden in dat geval wel tot aanschaf zijn overgegaan, maar zouden minder naaitafels hebben gekocht dan nu het geval is. Een enkel bedrijf weet het niet en respectievelijk 2 meubel- en 7 confectiebedrijven zouden ook zonder subsidie tot aanschaf van de naaitafel zijn overgegaan.

Reden van niet-aanschaf

Aan de niet-aanschaffende bedrijven is gevraagd naar de redenen hiervan. De antwoorden op de betreffende vraag zijn in de volgende tabel weergegeven.

Tabel 6 De belangrijkste redenen om de naaitafel niet aan te schaffen, genoemd door meubel- en confectiebedrijven (n=52) (meerdere antwoorden mogelijk)

	abs.	(%)
kent tafel niet	16	(31)
niet voor alle werkzaamheden geschikt	13	(25)
oude tafels niet aan vervanging toe	8	(15)
gezondheidsklachten gering	8	(15)
ziekteverzuim niet problematisch	6	(12)
andere investeringen hebben prioriteit	5	(10)
ondanks subsidie te duur	4	(8)
lekkend oliebad bij hellend blad	3	(6)
men ziet tafel niet als oplossing voor problemen	1	(2)
verwachte problemen kabelaansluiting	1	(2)
anders	10	(19)

Opvallend is dat 31% van de bedrijven aangeeft de naaitafel niet te kennen. Het gaat hierbij met name om meubelbedrijven (n=13). Een kwart van de bedrijven noemt als reden voor niet-aanschaf dat de naaitafel veelal niet voor alle werkzaamheden geschikt is. Deze reden wordt met name door de confectiebedrijven genoemd (n=10). Dit heeft naar men zegt te maken met het feit dat gladde stoffen makkelijk van het schuine blad glijden. Enkele meubelbedrijven geven aan dat voor werkzaamheden met zware stoffen een grotere, bredere tafel nodig is.

Verder worden als belangrijke redenen van niet-aanschaf genoemd dat andere investeringen de prioriteit krijgen, dat oude naaitafels niet aan vervanging toe zijn

dan wel dat de naaitafel ondanks subsidie te duur is. Ook de geringe mate waarin gezondheidsklachten of ziekteverzuim voorkomen, worden als belangrijke reden genoemd om af te zien van aanschaf.

Enkele niet-aanschaffende confectiebedrijven geven te kennen dat ze problemen verwachten met het oliebad van de naaimachine als deze op een hellend werkblad zou worden gemonteerd (lekkend oliebad). Verder worden nog een aantal uiteenlopende factoren genoemd die tot niet-aanschaf hebben geleid (categorie 'anders'), maar wel het vermelden waard zijn; men heeft bijvoorbeeld zelf een dergelijke naaitafel geconstrueerd of men maakt gebruik van een zelf-ontworpen groot werkblad dat niet op de naaitafel te monteren is. Doorgaans koopt men de naaitafel uitsluitend tegelijk met een naaimachine en dat is gemiddeld eens per tien jaar. Eenmaal werd door een respondent aangegeven de tafel door een medewerker van het GAK 'geen succes' is genoemd, hetgeen echter niet door de betreffende GAK-medewerker is toegelicht. Enkele bedrijven geven te kennen dat ze liever wachten tot de kinderziektes (zoals zij die onder andere hebben vernomen van collega's) verholpen zijn. Hiertoe worden gerekend het lekkend oliebad, de slecht functionerende aandrijfkabel en de instabiliteit van de tafel bij het gebruik van bepaalde naaimachines.

Verschillen tussen aanschaffers en niet-aanschaffers wat betreft gezondheidsklachten en verzuim bij naaisters

Aanschaffende bedrijven geven onder andere aan dat de naaitafel is aangeschaft ter vermindering van gezondheidsklachten en verzuim. Sommige niet-aanschaffende bedrijven hebben als reden van niet-aanschaf juist de geringe mate van gezondheidsproblemen en verzuim bij de naaisters. In dit verband is nagegaan of er bij de aanschaffende bedrijven, in vergelijking met de niet-aanschaffende bedrijven, inderdaad meer sprake is van gezondheidsklachten, ziekteverzuim en eventueel ook WAO-intrede bij de naaisters. In tabel 7 zijn de betreffende gegevens weergegeven.

Uit de tabel kan worden opgemaakt dat gezondheidsklachten en ziekteverzuim bij de naaisters in de aanschaffende bedrijven, relatief vaker voorkomen dan bij de naaisters in niet-aanschaffende bedrijven.

Overigens plaatsen enkele aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven vraagtekens bij de relatie tussen het ziekteverzuim en de werkzaamheden van de naaisters. Men schrijft het hoge ziekteverzuim eerder toe aan andere factoren, zoals het 'vrouw-zijn' ("vooral gedurende en na een zwangerschap zijn naaisters veelvuldig afwezig en op het moment dat het GAK een uitspraak moet doen over de

mate van arbeidsongeschikt zijn, nemen ze ontslag", aldus enkele respondenten), maar ook aan het feit dat er geen wachtgeldregeling meer is (verzuim wordt volledig vergoed door het GAK). Ook wordt door sommige bedrijven aangegeven dat het verzuim teveel maatschappelijk aanvaard is als alternatief voor een 'baaldag'.

Tabel 7 Vóórkomen van gezondheidsklachten, verzuim en WAO-intrede bij naaisters van aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven, in percentages

	aanschaf	niet-aanschaf	totaal
gezondheidsklachten*	(n=19)	(n=44)	(n=63)
ja	63	30	40
nee	37	70	60
verzuim*	(n=19)	(n=41)	(n=60)
veel te hoog/vrij hoog	47	24	32
gemiddeld	42	24	30
gering	11	52	38
WAO-intrede	(n=19)	(n=52)	(n=71)
ja	37	-	10
nee	58	33	39
onbekend	5	67	51

* verschil tussen aanschaffers en niet-aanschaffers is significant ($p < .01$)

Verder geven enkele van de aanschaffende (confectie)bedrijven te kennen dat de afgelopen twee jaar enkele naaisters in de WAO terecht zijn gekomen. Echter, ook hierbij wordt door ruim de helft van de bedrijven getwijfeld aan de relatie met het werk. De niet-aanschaffende bedrijven (voor zover ze deze vraag gesteld hebben gekregen) geven te kennen dat geen van de naaisters in de WAO terecht is gekomen gedurende de laatste twee jaar.

3.4 **Het functioneren van de naaitafel in de praktijk volgens aanschaffende bedrijven**

Inzicht in het functioneren van de naaitafel in de praktijk is van belang met het oog op een eventuele her-implementatie van de naaitafel in de nabije toekomst, dan wel met het oog op het voortzetten van de huidige promotie-activiteiten. Dit inzicht kan namelijk worden gebruikt om na te gaan of de oordelen van de niet-aanschaffers over de naaitafel juist of onjuist zijn. Indien het gaat om onjuiste/onterechte ideeën, kunnen deze door middel van voorlichting weerlegd worden.

Om een indruk te krijgen van het functioneren van de naaitafel is in eerste instantie gevraagd of de tafel ook daadwerkelijk wordt gebruikt en zo ja, of de tafel door meer dan 1 naaister wordt gebruikt. In de volgende tabel zijn de antwoorden op deze vragen weergegeven.

Tabel 8 Mate waarin naaitafel wordt gebruikt door meubel- en confectiebedrijven

	abs.	(%)
tafel in gebruik		
ja	11	(58)
nee	8	(42)
gebruik van naaitafel:		
- door 1 naaister	4	(16)
- door meerdere naaisters	7	(37)

Wat opvalt is dat 42% van de bedrijven de naaitafel(s) niet gebruiken. Bij de bedrijven die de naaitafel wel gebruiken, wordt de tafel veelal door meer dan 1 naaister gebruikt; er wordt gerouleerd door de naaisters. In enkele bedrijven is de tafel speciaal voor 1 vaste naaister beschikbaar gesteld.

Redenen niet-gebruik

De redenen voor niet-gebruik zijn in tabel 9 weergegeven. Bij de inventarisatie van de redenen voor het niet-gebruiken van de naaitafel, vallen met name kwaliteitsproblemen van de naaitafel op en de problemen die de naaisters ervaren ten aanzien van het gebruik van de tafel. Hierbij dient te worden opgemerkt dat deze redenen veelal worden genoemd door respondenten die niet zelf met de naaitafel werken. Met andere woorden, de respondenten hebben de betreffende informatie veelal van 'horen zeggen'. De gegevens dienen dan ook met enige voorzichtigheid te worden bezien.

Tabel 9 Redenen voor het niet-gebruiken van de naaitafel

	aantal keer genoemd
meubel (n=3)	
kwaliteitsproblemen naaitafel	
- problemen bij montage van naaimachine op tafel	1
- kabels niet geschikt	1
- contra-mechaniek niet geschikt (te ouderwets voor bestaande machines)	1
- poten van de tafel te breed: niet genoeg ruimte voor bakjes (e.d.) die bij machine horen	1
overige problemen	
niet voor alle werkzaamheden geschikt (voor grote lappen groter blad nodig en bij voorkeur geen hellingshoek)	1
confectie (n=5)	
kwaliteitsproblemen naaitafel	
- oliebad lekt bij hellend werkblad	3
- geen garantie naaimachinehandel bij lekkend oliebad	1
- pedalen met kabels werken te indirect/teveel vertraging	1
problemen voor naaisters	
- gladde stoffen glijden naar onder/vallen eraf	2
- pedaal schuift steeds weg (kramp in voet)	1
- stof moet steeds omhoog geduwd worden	1
overige problemen	
naaitafel past niet in de rij (poten passen niet)	1

Enkele kwaliteitsproblemen die al eerder genoemd zijn als reden voor niet-aanschaf, worden hier genoemd als reden van niet-gebruik, te weten: het lekkend oliebad als de machine te schuin staat en het slecht functioneren van de kabels die de aandrijving regelen. Verder blijken sommige bedrijven de tafel niet te gebruiken omdat ze problemen hebben met de montage van de naaimachine op de tafel of met de breedte van de tafelpoten waardoor er onder het werkblad geen ruimte meer is voor bepaalde naaimachine-accessoires.

Bij enkele confectiebedrijven is de naaitafel niet (meer) in gebruik als gevolg van problemen die de naaisters ervaren. Het wegschuiven van de stoffen en het pedaal werd als vervelend ervaren.

Ervaringen met het gebruik van de naaitafel

Aan de bedrijven die de tafel wel gebruiken is gevraagd hoe de tafel in de praktijk wordt ervaren. Tabel 10 bevat een overzicht van de gegeven antwoorden door respectievelijk de meubel- en confectiebedrijven.

Tabel 10 Ervaringen van de bedrijven met het gebruik van de naaitafel

	aantal keer genoemd
meubel (n=2)	
positief	
buitengewoon goed vanwege de instelbaarheid	1
wel zelf tafelblad breder gemaakt i.v.m. werkzaamheden	1
wisselend/matig	
kabels zijn slecht	1
pedaal is niet flexibel door hefboom	1
ze staan wankel (gewicht zit aan achterkant tafel)	1
poten zijn te slap	1
poten zijn te breed (12 cm)	1
ruimte tussen de poten is te klein voor bepaalde machine	1
niet bij alle type machines bruikbaar	1
montage van het blad op de tafel is slecht	1
confectie (n=9)	
positief	
goed, máár nadat zelf (eigen monteur) aanpassingen zijn gedaan:	
- vervanging van kabel(s) door trekstang(en)	6
- aanpassing lade	1
- pedaal vastgezet (schuiven als vervelend ervaren)	1
- magneet onder werkblad zodat schaar niet wegglijdt	1
één naaister minder rugklachten en 2 naaisters voelen zich veel prettiger	1
wisselend/matig	
sommige naaisters heel positief/anderen onverschillig	2
materiaal verschuift door hellend blad, dus blad horizontaal gezet	2
ondanks hellend blad toch nog klachten/was niet goed mee te werken	1
hoogte tafelblad makkelijk instelbaar, maar deze mogelijkheid	
was al bij 80% van naaitafels aanwezig	1
tafel wordt weinig gebruikt, is eenmalig ingesteld, geen hellingshoek	1
negatief	
niet voor alle machines te gebruiken want hellend blad geeft:	
- lekkend oliebad (o.a. bij (eennaalds-)machines met los oliebad)	3

Uit de tabel kan worden afgelezen dat de bedrijven die gebruik maken van de naaitafel, hier niet onverdeeld gunstig over oordelen.

De twee meubelbedrijven oordelen in eerste instantie positief, maar hebben ook een aantal kanttekeningen bij de tafel. Ook hier komen de kwaliteitsaspecten (zoals de aandrijfkabels, de stabiliteit van de tafel, de breedte van de poten) weer naar voren.

Van de negen confectiebedrijven die de tafel(s) gebruiken, hebben er zes een positief oordeel, echter nadát door de eigen monteur een aantal praktische aanpassingen zijn gedaan. De aandrijfkabel is bijvoorbeeld vervangen door een stangmechanisme waardoor de overbrenging sneller verloopt (de machine reageert directer), een pedaal is vastgezet en een magneet onder het werkblad zorgt ervoor dat de schaar niet meer van het werkblad valt.

Een aantal confectiebedrijven maakt geen gebruik (meer) van het hellend werkblad omdat het materiaal eraf schuift, de klachten niet verdwenen of gekozen is voor een eenmalige instelling van de tafel met een recht blad.

Tot slot oordelen ook enkele confectiebedrijven negatief vanwege het lekkend oliebad en de slechte olie-toevoer bij gebruik van de hellingshoek.

3.5 Gebruik instelmogelijkheden nieuwe naaitafel

In de volgende tabel zijn de antwoorden van de respondenten gegeven op de vragen betreffende het gebruik van de instelmogelijkheden van de nieuwe naaitafel.

Tabel 11 Het gebruik van de instelmogelijkheden van de nieuwe naaitafel(s) door meubel- en confectiebedrijven (n=11)

	abs.	(%)
instelmogelijkheden		
tafelhoogte	11	(100)
stoelhoogte	11	(100)
hellingshoek werkblad	6	(55)
pedaal	8	(73)
instelling gebeurt op basis van:		
- bestaande aanbevelingen	1	(9)
- eigen inzichten (naaister)	11	(100)
aanbevelingen bekend		
ja	11	(100)
nee	-	(-)

Alle bedrijven die de naaitafel in gebruik hebben, hebben de tafelhoogte en de stoelhoogte op elkaar afgestemd. De pedaal wordt door bijna driekwart van de bedrijven eveneens ingesteld. De hellingshoek van het werkblad daarentegen wordt (met name door de confectiebedrijven) minder vaak ingesteld. Soms omdat het type naaimachine het niet toelaat, soms omdat de werkzaamheden het niet toelaten.

Verder blijkt dat alle bedrijven de aanbevelingen voor het instellen van de werkplek kennen maar dat het instellen van de werkplekken vooral gebeurt op basis van het eigen inzicht van de naaisters. Welke rol de aanbevelingen hierbij spelen is niet geheel duidelijk. Het is bijvoorbeeld niet uit te sluiten dat de naaisters bij het instellen van de werkplek de eigen inzichten doorslaggevend vinden maar wel de aanbevelingen als basis hanteren (deze aanbevelingen laten enige vrijheid ook toe).

Bij zeven bedrijven (1 meubelbedrijf en 6 confectiebedrijven) (zie ook tabel 8) worden de naaitafels door meerdere naaisters gebruikt. Bij slechts de helft van deze confectiebedrijven wordt de werkplek steeds opnieuw afgestemd op de naaister. De andere bedrijven laten dit achterwege met als reden dat er teveel gerouleerd wordt, de naaisters onbekend zijn met het instellen van de werkplek, dan wel dat gewoontes hier een belemmerende rol spelen.

Instructie over instelmogelijkheden aan naaisters

De instelmogelijkheden van de nieuwe naaitafel zijn door uiteenlopende personen binnen het bedrijf aan de naaisters uitgelegd. Dit varieert van de directeur, de bedrijfsleider, produktieleidster tot de monteur. De uitleg beperkt zich overwegend tot het voordoen van de instelmogelijkheden (bijvoorbeeld aan de hand van de geschreven aanbevelingen). Soms wordt volstaan met mondelinge uitleg en slechts een enkele keer is voor een confectiebedrijf een duidelijke instructie georganiseerd door een consulente van de vakopleiding (Vakopleiding confectie-industrie: VOC).

Herhaling van de instructie vindt slechts bij 1 confectiebedrijf regelmatig plaats. Bij de overige bedrijven is de instructie een éénmalige activiteit geweest.

3.6 Gebruik instelmogelijkheden bestaande werkplekken

De aanbevelingen voor het instellen van de nieuwe werkplek zijn deels ook van toepassing op de reeds bestaande werkplekken. In de volgende tabel is aangegeven welke instelmogelijkheden er zijn, welke gebruikt worden en of dit op basis van de aanbevelingen gebeurt of niet. De bedrijven die de nieuwe tafel niet hebben aangeschaft en ook niet kennen, hebben deze vraag niet voorgelegd gekregen. Hierdoor komt het totaal aantal niet-aanschaffende bedrijven op 36.

Tabel 12 Instelmogelijkheden en gebruik daarvan bij de **bestaande** werkplekken, in percentages

	aanschaf (n=19)	niet-aanschaf (n=36)	totaal (n=55)
wat is instelbaar:			
- stoelhoogte	95	75	82
- tafelhoogte	79	56	64
- voetpedaal	53	42	45
- hellingshoek werkblad	16	11	13
welke worden gebruikt:			
- stoelhoogte	89	75	80
- tafelhoogte	58	56	56
- voetpedaal	53	42	45
- hellingshoek werkblad	10	6	7
instelling gebeurt op basis van:			
- eigen inzichten (naaister)	84	72	76
- bestaande aanbevelingen	16	14	15
- onbekend	-	14	9

Over het algemeen blijken bij de bestaande werkplekken de stoel- en tafelhoogte en het pedaal instelbaar te zijn. De instelmogelijkheid van de tafelhoogte betreft veelal niet meer dan zo'n vijf centimeter.

Ook de hellingshoek van het werkblad is bij sommige bedrijven beperkt instelbaar. Van de instelmogelijkheden van de stoel, tafel en pedaal wordt in de dagelijkse praktijk ook gebruik gemaakt, echter door de aanschaffende bedrijven wat vaker dan door de niet-aanschaffende bedrijven. Wel merken een aantal bedrijven op dat de tafelhoogte en de pedaal, vaak eenmalig zijn ingesteld door de monteur.

Verder blijkt het instellen van de werkplek (het gaat dan met name om de stoelinstelling) overwegend gebaseerd te zijn op de eigen inzichten en voorkeuren van de naaisters. Of de aanbevelingen hierbij een rol spelen is niet geheel duidelijk (dit is bovendien moeilijk te achterhalen omdat de informatie veelal uit de tweede hand komt, namelijk via de bedrijfsleider of directeur). Ook wordt door enkele respondenten opgemerkt dat naaisters moeilijk te overtuigen zijn van een betere werkhouding, vooral als het oudere naaisters betreft die al jaren dit werk uitoefenen. Overigens wordt door de bedrijfsleiding of produktieleidsters niet aangedrongen op het instellen van de werkplekken volgens de aanbevelingen. Men is veelal van mening dat de naaisters zelf het beste weten hoe ze het prettigst zitten en werken.

3.7 Effecten van de naaitafel op werkhoudingen, gezondheidsklachten en ziekteverzuim

In het onderzoek is gevraagd of het gebruik van de naaitafel (naar verwachting) bijdraagt aan het verbeteren van werkhoudingen en het verminderen van de ge-

zondheidsklachten en/of het verzuim. Deze vragen zijn gesteld om na te kunnen gaan of de informatie die verstrekt is aan de bedrijven bevestigd kan worden. Dit is met name van belang met betrekking tot het verzuimaspect. In de informatie aan de confectiebedrijven wordt namelijk de relatie tussen de naaitafel en het verminderen van het ziekteverzuim gelegd, terwijl eerder in hoofdstuk 1 al is aangegeven dat deze relatie nog niet zonder meer vaststaat.

Mening van aanschaffende bedrijven

De aanschaffende bedrijven staan sceptisch tegenover de bijdrage van de naaitafel aan het verminderen van het ziekteverzuim bij de naaisters. Slechts twee bedrijven zijn van mening dat het aanwezige ziekteverzuim door het gebruik van de naaitafel is gedaald. Een derde van de confectiebedrijven die de tafel ook daadwerkelijk in gebruik hebben, is van mening dat het verzuim niet merkbaar is gedaald. Wellicht wordt de naaitafel nog niet lang genoeg gebruikt om dergelijke effecten te kunnen waarnemen.

Bij enkele bedrijven was nog geen sprake van een verhoogd ziekteverzuim; de naaitafel is juist aangeschaft met het oog op het voorkomen of verminderen van gezondheidsklachten en het voorkomen van verzuim.

De vraag of men verwacht dat de naaitafel snel is terugverdiend als door het gebruik twee dagen minder wordt verzuimd, wordt door 6 bedrijven bevestigend beantwoord. Elf bedrijven denken hierover minder positief. Men is het wel eens met het rekensommetje (2 dagen verzuim kosten een bedrijf zo'n f400,-, terwijl de naaitafel met subsidie f 350,- kost), maar men schrijft het ziekteverzuim niet uitsluitend aan de werkomstandigheden toe. Ziekteverzuim is volgens een aantal respondenten, zoals ook al eerder opgemerkt is, het gevolg van uiteenlopende factoren. Het gebruik van de naaitafel brengt niet meteen de oplossing.

Tenslotte is volgens sommige bedrijven de naaitafel meer een sociale investering geweest, die plezierig werken tot gevolg heeft.

Mening van de niet-aanschaffende bedrijven

Over de bijdrage van de naaitafel aan het verbeteren van de werkhoudingen, het verminderen van de gezondheidsklachten en het verzuim, wordt door de niet-aanschaffende bedrijven verschillend gedacht.

Slechts een kwart van de meubelbedrijven en een vijfde van de confectiebedrijven verwacht dat de naaitafel bijdraagt aan een betere werkhouding van de naaisters. Enkele van deze bedrijven verwachten tevens dat de eventuele gezondheidsklachten en het verzuim zullen verminderen.

Eveneens een kwart van de meubelbedrijven en tweevijfde van de confectiebedrijven geven te kennen geen duidelijke verwachtingen hieromtrent te hebben ("dat zal in de praktijk uitgetoet moeten worden").

Enkele bedrijven zien de naaitafel niet als oplossing voor de gezondheids- of verzuimproblematiek; het verzuim wordt aan andere factoren toegeschreven of men verwacht geen positief effect van het hellend werkblad c.q. men ziet er het nut niet van in.

Opgemerkt dient te worden dat bij de helft van de meubelbedrijven en enkele confectiebedrijven de betreffende vragen, vanwege een gebrek aan tijd, niet gesteld zijn.

Verwachte pluspunten/voordelen

De vraag naar de verwachte pluspunten van de naaitafel kon om dezelfde reden slechts aan een beperkt aantal bedrijven worden gesteld. De betreffende bedrijven zien als mogelijke voordelen van de naaitafel dat ze aan de naaisters kunnen laten zien dat er verbeteringen in de arbeidsomstandigheden zijn, c.q. dat de werkgevers aandacht hebben voor ergonomie. Verder verwachten enkele bedrijven dat de naaitafel bijdraagt aan een betere binding van de naaister met het bedrijf dan wel dat de motivatie verbetert, hetgeen op den duur een beter rendement kan opleveren.

3.8 Aandacht arbeidsomstandigheden

Om na te gaan of de aanschaffende bedrijven meer dan de niet-aanschaffende bedrijven aandacht besteden aan de arbeidsomstandigheden, is gevraagd naar de aandacht die men besteedt aan de werkhoudingen van de naaisters. In tabel 13 zijn de antwoorden van de respondenten weergegeven.

Tabel 13 Aandacht voor de werkhouding van de naaisters, in percentages

	aanschaf (n=19)	niet-aanschaf (n=52)	totaal (n=71)
ja	79	83	82
nee	16	12	13
onbekend	5	6	6

De meeste bedrijven, ongeacht of ze de nieuwe naaitafel hebben aangeschaft of niet, geven te kennen dat ze aandacht besteden aan de werkhoudingen van de naaisters. Met andere woorden, het is dus niet zo dat uitsluitend de aanschaffers aandacht hebben voor de werkhoudingen van de naaisters.

De aandacht voor werkhoudingen beperkt zich bij een groot aantal bedrijven (13 meubel- en 12 confectiebedrijven) tot de aanschaf van instelbare (draai-)stoelen. Dit is begrijpelijk omdat veelal wordt gewerkt met produktielijnen die gekenmerkt worden door één en dezelfde werkhoogte (tafelhoogtes zijn slechts in beperkte ma-

te te variëren). Aanpassing van werkhoudingen kan dan ook vrijwel uitsluitend door het aanpassen van de stoelhoogte. Verder betreft de aandacht voor de werkhoudingen het letten op zithoudingen door bijvoorbeeld de productie- of bedrijfsleider, afwisseling in het werk en het voorkomen van fysiek zwaar werk door in kleine units een afgerond produkt te maken.

Enkele bedrijven schakelen zo nu en dan deskundigen in om de werkhoudingen van de naaisters te beoordelen en hierover adviezen te geven. In dit verband zijn bijvoorbeeld genoemd een chiropraktiker, een arbeidsdeskundige, een fysiotherapeut, een Ceasar-therapeut en een consulente van de vakopleiding in de confectie-industrie (VOC).

Overigens merkt een aantal bedrijven op dat de adviezen omtrent werkhoudingen maar ten dele worden opgevolgd door de naaisters. Het motiveren van de naaisters wordt als moeilijk ervaren, vooral bij naaisters die al enkele jaren deze werkzaamheden verrichten. Aandringen heeft volgens enkele respondenten vaak geen zin en zou zelfs het verzuim in de hand werken.

Aanschaf (meer) naaitafels in de toekomst

De vraag of de aanschaffende bedrijven van plan zijn in de toekomst meer naaitafels aan te schaffen, wordt door slechts 1 confectiebedrijf positief beantwoord. De andere bedrijven zijn (voorlopig) niet van plan meer naaitafels aan te schaffen. Deels hangt dit samen met de technische tekortkomingen van de naaitafel. Verder spelen factoren een rol als het beperkt aantal naaiwerkplekken dat men heeft, het nog niet afgeschreven zijn van de huidige naaitafels en het feit dat enkele bedrijven zelf een dergelijke naaitafel zijn gaan ontwikkelen.

Ook enkele niet-aanschaffende bedrijven geven te kennen dat ze de naaitafel wellicht in de toekomst zullen gaan aanschaffen. De meerderheid is dit echter niet van plan omdat: de naaitafel veelal niet geschikt is voor de te verrichten werkzaamheden, men de naaitafels zelf maakt en afstemt op de werkzaamheden, men niet te maken heeft met gezondheidsklachten of verzuim.

3.9 De aankoopbeslissing

In de onderstaande tabel is aangegeven welke personen in de aanschaffende meubel- en confectiebedrijven een rol hebben gespeeld bij de aanschaf van de naaitafel, respectievelijk welke personen bij de niet-aanschaffende bedrijven doorgaans een rol spelen bij de aanschaf van dit soort ergonomische verbeteringen. De gegevens van de meubel- en confectiebedrijven zijn afzonderlijk weergegeven vanwege de verschillen tussen deze bedrijven.

Tabel 14 Personen die een rol hebben gespeeld (aanschaffende bedrijven) en rol zouden spelen (niet-aanschaffende bedrijven) bij de aankoopbeslissing, in percentages

	meubel		confectie	
	aanschaf (n=5)	niet-aanschaf (n=16)	aanschaf (n=14)	niet-aanschaf (n=20)
directie	100	31	64	55
bedrijfsleiding	40	13	14	15
produktieleid(st)er/naaisters	40	63	50	20
technische dienst/monteur	-	-	29	-
onbekend	-	38	-	-
anders	20	6	36	5

Uit de tabel blijkt dat bij de aanschaffende bedrijven de aankoopbeslissing met name door de directie en de bedrijfsleiding in samenspraak met de naaisters en/of produktieleidster is genomen. Bij de aanschaffende confectiebedrijven heeft ook de technische dienst en/of de monteur invloed gehad op de beslissing terwijl bij enkele confectiebedrijven een bedrijfsarts, het GAK of de OR invloed heeft gehad.

De meubelbedrijven die de naaitafel niet hebben aangeschaft, geven te kennen dat bij een beslissing over de aankoop van bijvoorbeeld de nieuwe naaitafel, met name de produktieleidster en/of naaisters een belangrijke rol spelen en in mindere mate de directie. Wellicht speelt de directie hier pas een rol als de produktieleidster te kennen heeft gegeven dat ze een nieuwe naaitafel wil aanschaffen. Bij de niet-aanschaffende confectiebedrijven lijkt vooral de directie te beslissen over dit soort aankopen. Bij enkele van deze bedrijven ligt de verantwoordelijkheid voor de aankoop bij de bedrijfsleiding of de produktieleidster en naaisters.

Problemen bij de aanschaf

Problemen bij de aanschaf van de naaitafel hebben zich slechts in beperkte mate voorgedaan. Enkele bedrijven geven te kennen dat de service van de leverancier te wensen over heeft gelaten: technische zaken zoals de kabelaansluiting behoren niet tot de deskundigheid van de leverancier. Eén maal liet de service lang op zich wachten en éénmaal bleef de service achterwege nadat het bedrijf problemen met de aansluiting van de naaitafel had gemeld.

3.10 De promotie-activiteiten

Tot slot worden in deze paragraaf de resultaten gepresenteerd die betrekking hebben op de promotie-activiteiten rondom de nieuwe naaitafel. In tabel 15 is voor zowel de meubel- als de confectiebedrijven aangegeven in welke mate de promotie-activiteiten bekend zijn bij de bedrijven, c.q. in welke mate de activiteiten de

bedrijven bereikt hebben. De gegevens van de niet-aanschaffende bedrijven hebben uitsluitend betrekking op de bedrijven die de naaitafel kennen.

Tabel 15 Promotie-activiteiten die de doelgroep bereikt hebben, in percentages

	meubel		confectie	
	aanschaf (n=5)	niet-aanschaf (n=16)	aanschaf (n=14)	niet-aanschaf (n=20)
brieven SSM/Fenecon	80	63	71	80
onderzoeksrapport/artikel	40	19	36	55
brochure leverancier	80	13	36	45
vakbeurs Ouwehands Dierenpark	60	6	14	20
regionale bijeenkomst (confectie)	-	-	-	25
consulente (VOC)	-	-	21	-
Contekbeurs	40	6	21	45
onbekend/weet niet meer	20	37	7	-
geen info ontvangen	20	25	-	5

Uit de tabel blijkt dat de brieven van de betreffende branche-organisatie, waarin melding wordt gemaakt van de naaitafel, bij de meeste bedrijven bekend zijn. Enkele van de respondenten die aangeven de brieven niet te kennen, geven als verklaring hiervoor dat de betreffende brieven wellicht bij een andere persoon binnen het bedrijf zijn aangekomen.

Bij de niet-aanschaffende confectiebedrijven zijn bovendien vooral de onderzoeksrapportages bekend. De vakbeurzen en regionale avondbijeenkomsten zijn door de aanschaffende meubelbedrijven beter bezocht dan door de niet-aanschaffers. Bij de confectiebedrijven zijn het met name de niet-aanschaffers die de vakbeurs hebben bezocht waar de naaitafel gepresenteerd is (Contekbeurs). Deze laatste groep bedrijven lijkt eveneens meer dan de aanschaffende confectiebedrijven bekend te zijn met de informatiebrochure van de naaitafelleverancier.

Eerder is al opgemerkt dat nogal wat meubelbedrijven en enkele confectiebedrijven aangeven de naaitafel niet te kennen. Dit is opvallend te noemen gezien het feit dat via tal van kanalen informatie over de naaitafel is verstrekt. Hiervoor worden door de betreffende bedrijven wel enkele verklaringen aangedragen. Enkele respondenten geven aan de informatie niet gezien te hebben omdat ze pas korte tijd in dienst zijn bij het bedrijf, dan wel dat men korte tijd afwezig is geweest. Andere respondenten hebben de informatie mogelijk wel gezien maar als niet-relevant terzijde gelegd, bijvoorbeeld omdat er geen sprake was van gezondheidsklachten of verzuim. Eén respondent geeft aan dat hij wel vakbeurzen bezoekt, maar uitsluitend als de onderwerpen die gepresenteerd worden relevant zijn; ten tijde van de genoemde vakbeurzen hadden de naaisters een lage prioriteit. Sommige bedrijven kennen de naaitafel niet omdat ze zich op dit terrein door de naaimachinehandel laten voorlichten en die heeft de naaitafel niet genoemd.

Promotie-activiteiten die de doorslag hebben gegeven bij de aanschaf

Van de meubelbedrijven geeft slechts één bedrijf aan dat een promotie-activiteit van doorslaggevend betekenis is geweest bij de aanschaf, te weten het bezoek aan de vakbeurs in Ouwehands Dierenpark (1989). Een ander meubelbedrijf heeft de tafel aangeschaft naar aanleiding van het arbo-onderzoek dat in het bedrijf heeft plaatsgevonden. De andere drie meubelbedrijven weten niet meer welke informatiebron de doorslag heeft gegeven.

Van de confectiebedrijven zegt 1 bedrijf dat de brieven van de Fenecon bepalend zijn geweest voor de aanschaf, 3 bedrijven geven aan dat het GAK-verzuimproject dan wel de onderzoeksrapportage doorslaggevend is geweest. Voor twee bedrijven is de brochure van de leverancier aanleiding geweest voor de aanschaf. Drie confectiebedrijven hebben de naaitafel aangeschaft nadat ze door een ander zijn gewezen op het bestaan ervan. Genoemd zijn een consulente van de vakopleiding, iemand van de Fenecon-Management Assistentie (FMA) en een collega in het buitenland.

Tevredenheid over de verstrekte informatie

Slechts enkele bedrijven geven te kennen dat ze bepaalde informatie over de naaitafel gemist hebben. Het gaat dan om informatie over de toepassingsmogelijkheden van de naaitafel (bij welke machines wel, bij welke niet toepasbaar) en informatie over het lekkend oliebad. Eén bedrijf vindt dat de voordelen van een hellend werkblad onvoldoende uit de verf zijn gekomen en een ander bedrijf is van mening dat het GAK meer zichtbaar steun moet geven aan het naaitafelproject.

Enkele bedrijven hebben niet zozeer informatie gemist, maar zijn van mening dat de naaitafel beter tezamen met de naaimachine gepromoot moet worden. Te meer daar de meeste bedrijven een naaitafel tegelijk met een nieuwe naaimachine aanschaffen.

Eén respondent noemt de presentatie van de naaitafel door de leverancier op de vakbeurs misleidend omdat de tafel daar zonder machine en kabels is gepresenteerd. Eventuele problemen bleven dus onopgemerkt.

3.11 **Samenvatting van de resultaten**

In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten nog eens weergegeven.

Uit het onderzoek komt naar voren dat met name de grotere meubel- en confectiebedrijven de naaitafel hebben aangeschaft.

De redenen die voor de aanschaf worden genoemd zijn divers maar vermindering van gezondheidsklachten en ziekteverzuim en het verbeteren van werkhoudingen

en arbeidsomstandigheden worden het meest genoemd. De subsidie blijkt niet van doorslaggevend belang te zijn geweest.

Als **redenen voor niet-aanschaf** zijn vooral genoemd het niet-kennen van de naaitafel, het feit dat de naaitafel niet geschikt is voor het verrichten van de werkzaamheden, het feit dat andere investeringen prioriteit hebben en de geringe mate waarin gezondheidsklachten en verzuim voorkomen bij de naaisters. Verder worden technische mankementen van de naaitafel genoemd als reden voor niet-aanschaf.

Uit een vergelijking tussen aanschaffende en niet-aanschaffende bedrijven komt naar voren dat de aanschaffers relatief wat vaker gezondheidsklachten en verzuim rapporteren dan de niet-aanschaffers. Overigens worden door een aantal bedrijven vraagtekens geplaatst bij de relatie tussen het ziekteverzuim en de naaiwerkzaamheden; het werk is slechts één van de vele factoren die van invloed zijn op het verzuim.

Wat betreft het **functioneren van de naaitafel** in de praktijk, blijkt dat een ruim aantal bedrijven de naaitafel niet (meer) gebruiken. Het niet-gebruik heeft vooral te maken met de kwaliteit van de naaitafel (oliebad- en aandrijfkabel-problemen) en de problemen die de naaisters ervaren als ze met de tafel werken (stoffen glijden weg, pedaal schuift weg). De bedrijven die de naaitafel wel gebruiken oordelen niet onverdeeld gunstig over de naaitafel. Enkele zijn tevreden omdat gezondheidsklachten van de naaisters zijn afgenomen of verdwenen. Andere bedrijven zijn tevreden over de naaitafel, echter pas nadat men zelf enkele technische aanpassingen heeft aangebracht. Een aantal bedrijven is minder tevreden vanwege de technische problemen, het niet-verdwijnen van de gezondheidsklachten, of omdat men vanwege de te verrichten werkzaamheden geen gebruik kan maken van het hellend werkblad.

Het **instellen van de nieuwe naaitafel** beperkt zich veelal tot het instellen van de tafel- en stoelhoogte. Het hellend werkblad wordt maar in de helft van de gevallen gebruikt. Het blijkt dat het instellen van de naaiwerkplek vooral gebeurt op basis van eigen inzichten van de naaisters. De rol van de aanbevelingen hierbij is niet geheel duidelijk.

Verder blijkt dat zowel de aanschaffende als niet-aanschaffende bedrijven bij de **bestaande werkplekken**, voor zover dat mogelijk is, gebruik maken van de instelmogelijkheden (de aanschaffende bedrijven overigens wat vaker). Doorgaans worden de tafelhoogte en pedaal door een monteur ingesteld en de stoelhoogte door de naaisters. Ook hier is het eigen inzicht van de naaisters bepalend voor de wijze waarop de werkplek wordt ingesteld (hoe zit men het 'prettigst').

Instructie over de instelmogelijkheden van de naaitafel wordt door tal van personen gegeven, variërend van de directeur, de bedrijfsleider, de produktieleidster tot de monteur. De uitleg beperkt zich overwegend tot het eenmalig voordoen van de instelmogelijkheden.

Als het gaat om de **effecten van het gebruik van de naaitafel**, dan geven slechts enkele bedrijven te kennen dat het ziekteverzuim is gedaald als gevolg van het gebruik van de naaitafel. Andere bedrijven daarentegen hebben nog geen vermindering van het verzuim geconstateerd of hebben de naaitafel juist aangeschaft om verzuim te voorkomen. Overigens zijn de meeste bedrijven van mening dat de naaitafel niet zo snel is terugverdiend als wel wordt beweerd. Het ziekteverzuim wordt namelijk aan tal van factoren toegeschreven, waarvan de werkomstandigheden slechts één is.

De niet-aanschaffers denken eveneens verschillend over de effecten van de naaitafel. Slechts een beperkt aantal respondenten verwacht een positief effect op de werkhoudingen en enkelen hiervan verwachten een vermindering van de gezondheidsklachten en het verzuim. Andere respondenten hebben hieromtrent nog geen duidelijke verwachtingen. Ook hier twijfelen een aantal bedrijven aan de bijdrage van de tafel aan het terugdringen van het verzuim. Als mogelijke pluspunten van de naaitafel zijn genoemd het feit dat men kan laten zien dat er wat aan de arbeidsomstandigheden wordt gedaan en dat men aandacht heeft voor ergonomie. Tevens verwachten enkele bedrijven een betere binding van de naaister aan het bedrijf en een betere motivatie van de naaister.

De meeste bedrijven, ongeacht of ze de naaitafel hebben aangeschaft of niet, zeggen **aandacht** te besteden aan de **werkhoudingen** van de naaisters. Veelal gaat het dan om het beschikbaar stellen van instelbare stoelen. Enkele bedrijven schakelen wel eens een deskundige in om de werkhoudingen van de naaisters te beoordelen en hieromtrent te adviseren. Het motiveren van de naaisters om een goede werkhouding aan te nemen wordt overigens door een aantal bedrijven als lastig/moeilijk ervaren (met name het motiveren van oudere naaisters).

Plannen om in de toekomst (**meer**) **instelbare naaitafels aan te schaffen** zijn er slechts in beperkte mate, zowel bij de bedrijven die reeds dergelijke tafels hebben als bij de bedrijven die deze nog niet hebben. Voor een deel hangt dit samen met de technische tekortkomingen van de tafel. Verder geeft men als reden dat men slechts een beperkt aantal naaiwerkplekken heeft of dat de oude tafels nog niet zijn afgeschreven. Ook zijn er bedrijven die een dergelijke naaitafel zelf (zijn) gaan ontwikkelen.

Als het gaat om de **bekendheid met de promotie-activiteiten**, blijken de meeste bedrijven de brieven van de branche-organisaties wel te kennen. De overige activiteiten zijn in mindere mate bekend. Met name de niet-aanschaffende confectiebedrijven lijken wat vaker bekend met de promotie-activiteiten.

De promotie-activiteiten hebben slechts voor een beperkt aantal bedrijven een doorslaggevende betekenis gehad bij de aanschaf.

Enkele bedrijven geven te kennen informatie gemist te hebben over de toepassingsmogelijkheden van de naaitafel en/of over de oliebadproblematiek. Tenslotte, zijn enkele bedrijven van mening dat de naaitafel beter gepromoot/verkocht kan

worden tezamen met de naaimachine, omdat men doorgaans een naaitafel gelijk met een nieuwe naaimachine aanschaft.

4. DISCUSSIE, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de belangrijkste bevindingen. Tevens wordt een aantal conclusies getrokken en worden aanbevelingen gedaan voor de eventuele verdere implementatie van de naaitafel en aanbevelingen voor het instellen van de werkplek. Tevens zullen, naar aanleiding van de bevindingen in dit onderzoek, enkele algemene aanbevelingen worden gedaan met betrekking tot het implementeren van ergonomische verbeteringen in brede zin.

Opgemerkt dient te worden dat de bevindingen uit dit onderzoek betrekking hebben op een beperkt aantal bedrijven (n=71). Bovendien zijn de bevindingen ten aanzien van het gebruik van de naaitafel afkomstig van respondenten die over het algemeen niet zelf de tafel gebruiken. De bevindingen van dit onderzoek dienen dan ook met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Overigens lijkt een aantal bevindingen, ook al zijn ze slechts een enkele keer genoemd, belangrijk genoeg om aandacht aan te besteden.

4.1 Discussie

Uit eerder onderzoek in de meubel- en confectie-industrie is naar voren gekomen dat respectievelijk de arbeidsomstandigheden en het ziekteverzuim bij de naaisters een belangrijk probleem vormen. Het verbeteren van de werkhoudingen van de naaisters, door middel van het instellen van de werkplek, kan het lichamelijk ongemak en de gezondheidsklachten bij deze beroepsgroep verminderen en wellicht op termijn ook het ziekteverzuim. Het nieuwe verstelbare naaimachine-onderstel (de naaitafel) biedt alle mogelijkheden om de werkplek in te stellen volgens de aanbevelingen die uit experimenteel onderzoek naar voren zijn gekomen.

Echter, uit gegevens van de betreffende branche-organisaties blijkt dat het aantal aangeschafte naaitafels veel geringer is dan aanvankelijk door deze organisaties werd verwacht en dat de naaitafels, indien aangeschaft, bovendien niet door alle bedrijven worden gebruikt. In het hier gerapporteerde onderzoek is gezocht naar verklaringen voor deze bevindingen. Eerder in hoofdstuk 1 is al aangegeven dat het geringe aantal verkochte naaitafels vragen oproept ten aanzien van de effectiviteit van de **gehanteerde implementatie-aanpak** maar ook ten aanzien van de mate waarin bij de bedrijven **behoefte** bestaat aan de naaitafel. Op beide aspecten zal hieronder nader worden ingegaan. Later zal dan worden aangegeven hoe de huidige situatie te verbeteren is.

De effectiviteit van de implementatie-aanpak

Over de effectiviteit van de gehanteerde implementatie-aanpak kunnen op basis van dit onderzoek geen 'harde' uitspraken worden gedaan omdat het onderzoek heeft plaatsgevonden nadat het implementatie-traject nagenoeg is afgesloten. De afzonderlijke promotie- c.q. implementatie-activiteiten kunnen dus niet op hun merites worden beoordeeld. Slechts enkele aspecten konden in dit onderzoek worden onderzocht, namelijk de bekendheid van de bedrijven met de promotie-activiteiten (via welke informatie heeft men kennis kunnen maken met de naaitafel) en de rol van deze activiteiten bij de aanschaf, voor zover dat nog bekend is.

Als het gaat om de *bekendheid met de promotie-activiteiten*, dan valt op dat een ruim aantal van de meubelbedrijven die de naaitafel *niet* hebben aangeschaft, in eerste instantie zegt de nieuwe naaitafel en dus ook de promotie-activiteiten helemaal niet te kennen. Deze geringe bekendheid met de naaitafel verklaart mogelijk voor een deel het beperkt aantal aangeschafte naaitafels in de meubel-industrie.

Overigens wordt deze bevinding nog enigszins gerelativeerd door de mededeling van enkele bedrijven dat men de naaitafel wel kent maar dat men de informatie bij het verschijnen (soms een jaar geleden) als niet-relevant terzijde heeft gelegd.

Verder blijkt dat met name de brieven van de branche-organisaties de meeste bedrijven bereikt hebben. De overige activiteiten zijn minder bekend, zoals de onderzoeksrapportages/artikelen, de vakbeurzen, de informatie van de leverancier en de regionale bijeenkomsten. Echter van schriftelijke informatie, zoals de brieven van de branche-organisaties, mag doorgaans alleen een effect worden verwacht op kennisname en eventueel op de afweging van voors en tegens van (in dit geval) de naaitafel. Om bedrijven daadwerkelijk te bewegen een vernieuwing, zoals de naaitafel, aan te schaffen, zullen doorgaans meer inspanningen en een andere wijze van informatieverstrekking worden verlangd. Wellicht wordt de geringe verkoop van de naaitafel dan ook voor een deel verklaard door deze wijze van informatieverstrekking (die vooral gericht was op bekendmaking van de naaitafel en aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplek).

Slechts enkele bedrijven geven aan dat een promotie-activiteit van doorslaggevende betekenis is geweest bij de aanschaf. Genoemd zijn onder andere het verzuimproject in de confectie en het arbo-project in de meubelindustrie. Aanschaf volgde nadat men uitgebreid op de hoogte was van de betreffende (verzuim- respectievelijk arbo-)problematiek en de oplossingsrichtingen, hetgeen een gunstige voorwaarde lijkt voor de aanschaf van de tafel. De brochure van de leverancier of de brieven van de Fenecon hebben voor enkele bedrijven een belangrijke rol gespeeld bij de aanschaf. Van de overige bedrijven zijn sommige door derden op het bestaan van de naaitafel gewezen en andere weten niet precies meer welke informatiebron de aanleiding voor de aanschaf is geweest.

De aanschafsubsidie blijkt slechts voor enkele bedrijven van doorslaggevend belang te zijn geweest voor de aanschaf.

De behoefte aan de naaitafel

Om te kunnen beoordelen of er bij de bedrijven een **behoefte** bestaat aan de naaitafel is nagegaan welke redenen er zijn voor de aanschaf en niet-aanschaf van de tafel.

De bedrijven die de naaitafel hebben **aangeschaft** hebben dit vooral gedaan vanuit een behoefte om de aanwezige gezondheids- en/of verzuimproblemen bij de naaisters terug te dringen dan wel vanuit de behoefte om wat te doen aan de arbeidsomstandigheden en werkhoudingen ter voorkoming van problemen in de toekomst. Dit sluit aan bij de bedoelingen van de naaitafel (hoewel de relatie met het verzuim nog niet is vastgesteld).

De redenen die genoemd zijn voor het **niet-aanschaffen** van de naaitafel lijken vooral te wijzen op het feit dat de behoefte aan de naaitafel gering is. Dit heeft echter niet uitsluitend te maken met het feit dat er minder gezondheidsklachten of verzuim voorkomen in deze bedrijven of dat men minder geneigd is wat te doen aan de arbeidsomstandigheden. Als redenen voor niet-aanschaf zijn (behalve de geringere mate waarin gezondheidsklachten voorkomen) genoemd: het niet voor alle werkzaamheden geschikt zijn van de tafel, verwachte technische problemen met de naaitafel en het feit dat een naaitafel pas wordt vervangen bij de aanschaf van een nieuwe naaimachine, hetgeen gemiddeld eens per tien jaar gebeurt. Verder blijkt dat een aantal niet-aanschaffers twijfelt aan het nut van de naaitafel als het gaat om het terugdringen van het ziekteverzuim.

Deze bevindingen roepen enkele vragen op die met betrekking tot de verdere implementatie van de naaitafel van belang zijn. Namelijk, is de gezondheids- en verzuimproblematiek bij de niet-aanschaffende bedrijven inderdaad geringer én is de twijfel aan het nut van de naaitafel terecht. Bovendien is van belang te weten of de verwachte problemen met betrekking tot de te verrichten werkzaamheden en de kwaliteit van de tafel al dan niet terecht zijn. Indien de twijfel aan het nut en/of de geschetste problemen niet reëel/terecht zijn, kunnen deze door middel van informatie (voorlichting) weerlegd worden. Om dit te kunnen beoordelen is meer inzicht nodig in de ervaringen met het gebruik van de naaitafel.

Het vóórkomen van gezondheidsklachten en ziekteverzuim

De niet-aanschaffende bedrijven rapporteren in vergelijking met de aanschaffende bedrijven inderdaad minder gezondheidsklachten en ziekteverzuim. Echter of er in werkelijkheid ook minder gezondheidsklachten en verzuim voorkomen, kan niet zonder meer worden gesteld omdat objectieve gegevens hieromtrent ontbreken. Echter gezien de omvang van de gezondheids- en verzuimproblematiek in de meu-

bel- en confectie-industrie, blijkens onderzoek van TNO en het GAK, zijn de gegevens zoals gerapporteerd door de niet-aanschaffers wellicht iets te rooskleurig.

Het effect van de naaitafel op verzuim en gezondheidsklachten

Een ander probleem is of enkele niet-aanschaffende bedrijven terecht twijfelen aan het nut van de naaitafel als het gaat om het terugdringen van het ziekteverzuim. Enerzijds zegt men dat verzuim niet altijd gerelateerd is aan de werkomstandigheden. Dergelijke opmerkingen komen ook van de gebruikers van de naaitafel. Of het verzuim echter in de voorkomende gevallen terecht aan andere factoren dan de werkomstandigheden wordt toegeschreven, is op basis van dit onderzoek niet te zeggen. Het is echter niet uit te sluiten dat een aantal bedrijven de problematiek op deze manier probeert te ontkennen of van zich af probeert te schuiven ('het ligt niet aan het werk').

Anderzijds twijfelt men aan de relatie tussen het optimaliseren van de werkhoudingen en het ziekteverzuim. Enkele gebruikers van de naaitafel rapporteren positieve bevindingen in deze, namelijk een vermindering van gezondheidsklachten en in enkele gevallen ook van het verzuim door het gebruik van de naaitafel. Eerder is al aangegeven (voor de duidelijkheid wordt het nog even herhaald) dat onderzoek heeft uitgewezen dat de naaitafel, mits optimaal ingesteld, bijdraagt aan een houdingsverbetering en een vermindering van de vermoeidheid en lichamelijk ongemak van de naaister (Delleman & Dul, 1989). In het algemeen wordt door deskundigen op dit terrein aangenomen dat deze factoren op termijn bijdragen aan het voorkomen van gezondheidsklachten en het verminderen van bestaande klachten. Op langere termijn, zo wordt verondersteld, zal dan ook een vermindering van het ziekteverzuim ontstaan, althans voor zover het verzuim wordt veroorzaakt door deze gezondheidsklachten.

De ervaringen met de naaitafel

Het blijkt dat enkele gebruikers van de naaitafel inderdaad aangegeven dat de naaitafel niet voor alle werkzaamheden geschikt is. Met name een sterk hellend werkblad, is niet bij alle werkzaamheden en/of machines te gebruiken. Uit een eerder verrichte proef bij een bedrijf is naar voren gekomen dat een hellingshoek van meer dan 15 graden mogelijk problemen geeft ten aanzien van het oliebad van de machine (Dul, 1985).

Ook blijkt dat de naaitafel in de praktijk technische problemen met zich mee kan brengen. Voor sommige aanschaffers zijn deze technische problemen zelfs aanleiding geweest om de naaitafel niet meer te gebruiken. Een aantal gebruikers was pas tevreden over de naaitafel nadat ze zelf een aantal technische aanpassingen hebben gedaan: de aandrijfkabel is soms vervangen door een instelbare stangconstructie, het werkblad is soms aangepast aan de te verrichten werkzaamheden, de pedaal is hier en daar vastgezet. Daarnaast zijn enkele praktische aanpassingen

genoemd, bijvoorbeeld het aanbrengen van een magneet in het werkblad ter voorkoming van het wegglijden van de schaar.

4.2 Conclusies

Met betrekking tot de onderzoeksvragen kunnen de volgende conclusies worden geformuleerd.

Betreffende de eerste onderzoeksvraag (redenen voor al dan niet-aanschaf)

- De meubel- en confectiebedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft, hebben dit veelal gedaan vanuit een behoefte om de aanwezige gezondheids- en/of verzuimproblemen bij de naaisters terug te dringen dan wel vanuit de behoefte om wat te doen aan de arbeidsomstandigheden en werkhoudingen ter voorkoming van problemen in de toekomst.
- Dat de naaitafel in beperkte mate is aangeschaft door de meubel- en confectiebedrijven lijkt vooral samen te hangen met het feit dat de naaitafel niet of in beperkte mate aan de behoefte/verwachtingen voldoet. Met name het niet-geschikt zijn voor alle werkzaamheden en de (verwachte) technische problemen vormen een belemmering om de naaitafel aan te schaffen.
- De naaitafel wordt door een aantal bedrijven pas aangeschaft op het moment dat een nieuwe naaimachine wordt gekocht, hetgeen gemiddeld eens in de tien jaar gebeurt.
- Een aantal bedrijven heeft de naaitafel niet aangeschaft omdat er naar hun zeggen nauwelijks sprake is van gezondheidsklachten en ziekteverzuim bij de naaisters. Dit valt echter niet goed te rijmen met de eerder gesignaleerde problematiek bij deze beroepsgroep.

Betreffende de eerste onderzoeksvraag (redenen voor het al dan niet aanpassen van de werkplekken)

- Het instellen van de nieuwe en/of de bestaande werkplekken gebeurt overwegend aan de hand van de eigen inzichten van de naaisters. De rol van de aanbevelingen hierbij is niet geheel duidelijk. Door de bedrijfsleiding wordt over het algemeen niet aangedrongen op het gebruik van de aanbevelingen omdat men er veelal van uit gaat dat de naaisters zelf het best weten hoe ze het prettigst zitten. Bovendien wordt het motiveren van de naaisters tot een goede werkhouding en het doorbreken van oude gewoontes wat houdingen betreft als lastig ervaren.
- Van het hellend werkblad bij de nieuwe naaitafels wordt slechts in beperkte mate gebruik gemaakt omdat de werkzaamheden dan wel de naaimachines een (sterke) hellingshoek niet altijd toelaten.

- De nieuwe naaitafels worden bij roulatie van de naaisters in beperkte mate steeds opnieuw afgestemd op de naaisters. Als reden hiervoor zijn genoemd het feit dat er teveel gerouleerd wordt, dat de naaisters onbekend zijn met het instellen van de werkplek en dat gewoontes een belemmerende rol spelen.
- De bestaande werkplekken zijn doorgaans instelbaar wat betreft de tafel- en stoelhoogte en het pedaal. Echter de tafelhoogte en het pedaal zijn over het algemeen eenmalig ingesteld omdat hiervoor vaak een monteur nodig is.

Betreffende de tweede onderzoeksvraag (de gebruikservaringen)

- De problemen met de naaitafel zoals die verwacht worden door de niet-aanschaffers, worden bevestigd door de bedrijven die de naaitafel gebruiken in de praktijk. Met andere woorden, de verwachte problemen lijken reëel.
- In de praktijk zijn enkele positieve ervaringen opgedaan met het gebruik van de naaitafel. Bovendien is op basis van eerder onderzoek de relatie tussen werkhouding en een vermindering van ongemak en vermoeidheid aangetoond en is een effect op de gezondheidsklachten en het verzuim op langere termijn te verwachten. De twijfel die sommige bedrijven hebben bij de relatie tussen de (optimale) werkhoudingen van de naaisters en het optreden van gezondheidsklachten en verzuim, verdient daarom verdere aandacht.

Betreffende de derde onderzoeksvraag (de implementatie-aanpak)

- Een ruim aantal meubelbedrijven is naar eigen zeggen niet bekend met de naaitafel. Mogelijk verklaart dit voor een deel de lage aanschafcijfers bij deze bedrijven.
- Met name de brieven van de branche-organisaties hebben de bedrijven bereikt. De andere promotie-activiteiten hebben de bedrijven in mindere mate bereikt. Een mogelijke consequentie hiervan is dat de promotie-activiteiten (het gaat met name om schriftelijke informatie) niet veel meer dan kennisname van de naaitafel en eventueel een afweging van voor- en nadelen teweeg heeft kunnen brengen. Dit kan van invloed zijn geweest op de mate waarin de naaitafels zijn aangeschaft.
- De aanschafsubsidie heeft slechts voor enkele bedrijven een belangrijke rol gespeeld bij de aanschaf van de naaitafel.

Uit bovenstaande conclusies blijkt dat enerzijds aan de promotiekant verbeteringen mogelijk zijn, maar dat anderzijds de naaitafel een aantal praktische problemen kent. Het zonder meer verder promoten/introduceren van de naaitafel lijkt daarom weinig zinvol. Bovendien mag niet zonder meer worden verwacht dat de tafel, als de kwaliteit ervan wordt geoptimaliseerd, meteen op grote schaal wordt aangeschaft. Vervanging vindt over het algemeen gelijktijdig met de aanschaf van een nieuwe machine plaats. De vervanging van de oude naaitafels vindt dus pas op langere termijn plaats.

Toch zal een verbetering van de werkhoudingen van de naaisters in de meubel- en confectie-industrie op termijn vooral te verwachten zijn van de aanschaf van een instelbare naaitafel. Een dergelijke naaitafel is namelijk op meer aspecten en gemakkelijker instelbaar dan de oude bestaande naaitafels. Voor het instellen van de oude werkplekken moet vaak de hulp van een monteur worden ingeroepen en bovendien beschikken deze werkplekken doorgaans over minder instelmogelijkheden. Vooral het hellend werkblad en een vrij verplaatsbaar pedaal ontbreken meestal terwijl juist van de combinatie van deze twee instelmogelijkheden een positief effect wordt verwacht.

Om op korte termijn zoveel mogelijk gezondheidsklachten bij naaisters te voorkomen of verminderen zal overigens toch van de bestaande instelmogelijkheden gebruik gemaakt dienen te worden, met alle problemen van dien. Want behalve dat de instelmogelijkheden beperkter zijn, laten de naaisters vaak ook hun eigen inzichten meewegen bij het instellen van de werkplek. Dit hoeft niet tot een verkeerde instelling van de werkplek te leiden (dit kon uiteraard niet in dit onderzoek worden beoordeeld omdat observaties ontbraken). Echter, gezien het feit dat het instellen van de werkplek veelal neerkomt op het instellen van de stoelhoogte (de naaitafels staan veelal op een vaste hoogte om aan te sluiten bij de produktielijn), is het niet erg aannemelijk dat alle naaisters een goede werkhouding hebben. Met name de houding van de benen kan problemen opleveren als de werkplek uitsluitend kan worden aangepast door de stoel hoger of lager te zetten.

Een andere complicerende factor is dat de produktieleiding en/of bedrijfsleiding zich niet geroepen voelen om de naaisters bij herhaling te wijzen op een goede werkplekinrichting. In de praktijk wordt dit namelijk niet gewaardeerd door de naaisters (ze weten zelf hoe ze het prettigst zitten).

Omdat zowel het gebruik van een instelbare naaitafel als het instellen van de bestaande werkplek van belang lijken met het oog op het verbeteren van de werkhoudingen (en eventueel het terugdringen of voorkomen van gezondheidsproblemen) bij naaisters, zal in de volgende paragraaf een aantal aanbevelingen worden gedaan die enerzijds betrekking hebben op het verbeteren van de kwaliteit van de nieuwe naaitafel en anderzijds op de verdere promotie van de naaitafel en van de aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplekken.

4.3 **Aanbevelingen**

Aanbevelingen voor het verbeteren van de nieuwe naaitafel

- In eerste instantie verdient het aanbeveling de kwaliteitsproblemen c.q. kinderziektes van de naaitafel, in overleg met de naaimachinehandel, te verhelpen. Hierbij dienen met name de kabelaan sluiting (door het wegnemen van de vertraging),

de pedaal (voorkomen van het wegschuiven) en de stabiliteit van de naaitafel aandacht te krijgen. Tevens valt te overwegen om de instellingen beter afleesbaar te maken op de tafel zelf opdat voor de naaisters meteen duidelijk wordt hoe hoog de tafel staat, welke hellingshoek ze gebruiken etc. Dit bevordert tevens het herstellen van de naaitafel nadat een andere naaister de tafel heeft gebruikt (men weet precies de eigen instellingen). Met betrekking tot de hellingshoek kan overwogen worden een begrenzer aan te brengen zodat het blad niet meer dan 15 graden (of tot het punt dat problemen geeft) kan hellen.

- Vervolgens is het aanbevelenswaardig om samen met de naaimachinehandel na te gaan voor welk type naaimachines de naaitafel wel en voor welke de tafel niet geschikt is, zodat in de verdere promotie hier aandacht aan kan worden besteed.

Aanbevelingen voor de verdere promotie en implementatie van de naaitafel

- Voorts is het zinvol om de verdere verkoop van de naaitafel samen met de naaimachinehandel te laten verlopen, gezien het feit dat in de praktijk veelal van een gecombineerde aanschaf sprake is.

- In de promotie/voorlichting dient benadrukt te worden voor welke werkzaamheden en naaimachines de naaitafel geschikt is en voor welke niet.

- Tevens verdient het aanbeveling om het nut van de optimale werkplekinstelling en met name het nut van het hellend werkblad en de vrij verplaatsbare pedaal, meer te benadrukken. Met name het positieve effect op de werkhouding, het lichamelijk ongemak (nek, schouder, rug) en de vermoeidheid van de naaister dient benadrukt te worden. Door een juiste combinatie van het hellend werkblad en het pedaal kunnen bovendien problemen aan de onderste extremiteiten worden voorkomen.

- Het effect van de naaitafel op het ziekteverzuim (lange termijn effect) zou in dit verband wellicht wat meer genuanceerd dienen te worden. In de huidige informatie (bijvoorbeeld van de Fenecon en de naaitafelleverancier) wordt een nogal direct verband verondersteld tussen de werkhoudingen enerzijds en het verzuim anderzijds. Onderzoek naar de relatie tussen werkhoudingen en verzuim heeft nog niet plaatsgevonden. Echter deskundigen gaan er vooralsnog van uit dat een goede werkhouding op langere termijn tot minder verzuim zou kunnen leiden.

- Het rekensommetje voor de confectie-industrie dat de naaitafel met twee dagen minder verzuim is terugverdiend, wordt doorgaans wel onderschreven. Echter gezien het bovenstaande punt gaat hier naar verwachting wel enige tijd (enkele jaren) overheen. Ook deze opmerking zou dus in de verdere voorlichting wat meer genuanceerd dienen te worden (bijvoorbeeld: De naaitafel wordt gemiddeld 10 jaar gebruikt. Als in die 10 jaar twee dagen minder wordt verzuimd is de tafel terugverdiend. Dit rekenvoorbeeld is reëler).

- Om bedrijven (directies/bedrijfsleiding) die niet zelf actief op zoek zijn naar informatie, toch over de naaitafel te informeren, kan het best informatie worden

verspreid via de branche-organisaties. Vakbeurzen en regiobijeenkomsten zijn minder geschikt om informatie over te dragen, omdat ze een actief informatiezoekgedrag van de bedrijven verlangen.

- Het verdient voorts aanbeveling in het kader van het voorgenomen vervolgproject door het GAK en de FMA (Fenecon Management Assistentie) verder aandacht aan de naaitafel te besteden. Eerder is al aangegeven dat het hebben van inzicht in de problematiek (arbo-, gezondheids- of verzuimproblematiek) én in de oplossingsrichtingen, voor een bedrijf van belang zijn om tot de aanschaf van de naaitafel over te gaan. In het kader van het GAK/FMA-project kan, wanneer sprake is van gezondheidsproblemen bij naaisters als gevolg van werkhoudingen, worden gewezen op het nut van de naaitafel (zie bovenstaande aanbevelingen hieromtrent).
- Omdat blijkens het onderzoek met name in de meubelindustrie de naaisters vaak (mee)beslissen over de aanschaf van de naaitafel, verdient het aanbeveling om de informatie ook aan deze groep te richten: bijvoorbeeld aan de productieleidsters. Binnen de confectie-industrie kan informatie over de naaitafel direct aan de naaisters zelf worden verstrekt via de vakopleiding.
- Verder valt te overwegen de aanschafsubsidie te handhaven met als doel bedrijven te motiveren om uit preventief oogpunt of ter verbetering van de arbeidsomstandigheden, tot vervroegde/voortijdige vervanging van oude naaitafels over te gaan (dus voordat de tafels werkelijk zijn afgeschreven).

Aanbevelingen betreffende het instellen van de naaiwerkplek

- Ongeacht of het om de nieuwe naaitafel gaat of om de bestaande naaiwerkplekken, dienen de naaisters gewezen te worden op de instelmogelijkheden van de werkplek en de wijze waarop hiervan gebruik gemaakt kan en dient te worden.
- Het instellen van de nieuwe én/of de bestaande werkplek behoeft instructie. Deze instructie behoort verder te gaan dan de huidige schriftelijke informatie. Ook het voordoen van de instelmogelijkheden, het door de naaisters zelf laten uitproberen van deze mogelijkheden en het geven van feedback, zou hiertoe kunnen behoren. Een dergelijke instructie heeft de meeste kans van slagen als deze wordt gegeven door derden, want de bedrijfsleiding en/of productieleiding voelen zich niet altijd geroepen om de naaisters steeds te wijzen op de aanbevelingen en een goede werkplekinstelling.

Hierbij kunnen twee sporen gevolgd worden. Gedacht kan worden aan personen die speciaal voor deze taak zijn opgeleid: bijvoorbeeld de consultants van de vakopleiding voor naaisters in de confectie-industrie. Deze consultants bereiken de jongere naaisters direct via de opleiding en bezoeken regelmatig de confectiebedrijven. De oudere naaisters daarentegen zullen alleen via deze bedrijfsbezoeken geïnformeerd kunnen worden. De vraag is of hun eventuele ongunstige werkhou-

ding, die veelal gebaseerd zal zijn op gewoonte, op deze wijze positief kan worden beïnvloed.

Voor zover een bedrijf is aangesloten bij een BGD of een eigen bedrijfsverpleegkundige in huis heeft, kan wellicht de bedrijfsverpleegkundige worden belast met de instructie.

Echter, voor de naaisters in de meubelindustrie bestaat geen opleiding. Bovendien zullen de meeste meubelbedrijven, vanwege hun veelal beperkte omvang, zelden aangesloten zijn bij een BGD. Daarom valt te overwegen om voor zowel de meubel- als confectie-industrie enkele mensen op te leiden voor deze taak (hetzij enkele naaisters uit de bedrijven, hetzij, indien mogelijk, iemand van de brancheorganisatie zelf).

Aanbevelingen met betrekking tot het implementeren van ergonomische verbeteringen in het algemeen

In dit gedeelte zullen nog enkele aanbevelingen worden gedaan die betrekking hebben op het implementeren van ergonomische verbeteringen in het algemeen.

Aangenomen wordt dat bedrijven, bij het aannemen en implementeren van een vernieuwing (bijvoorbeeld een ergonomische verbetering), een aantal stappen of fasen doorlopen (Goodman & Steckler, 1990; Orlandi et al., 1990). Doorgaans worden de volgende fasen onderscheiden:

1. een bepaald probleem dient zich aan of wordt opgespoord,
2. er wordt gezocht naar en gekozen voor een bepaalde oplossing voor het probleem (de ergonomische verbetering),
3. er wordt informatie verspreid over de oplossing en de implementatie ervan vindt plaats,
4. tenslotte wordt de oplossing (ergonomische verbetering) een onderdeel van de organisatie.

Eerder in § 2.4.1 is al aangegeven dat tal van factoren van invloed kunnen zijn op het al dan niet accepteren en implementeren van een bepaalde verbetering. Deze factoren kunnen betrekking hebben op één of meer van de bovengenoemde fasen van het veranderingsproces. Bijvoorbeeld: een bedrijf onderkent het probleem niet waarvoor de oplossing is bedacht (met andere woorden, er is geen behoefte aan de verbetering), of een bedrijf onderkent het probleem wel maar is niet bekend met de oplossing, of heeft, gegeven een bepaalde verbetering, bezwaren om deze aan te schaffen (bijvoorbeeld vanwege kwaliteitsaspecten van het produkt of het ontbreken van financiële middelen, enz.).

Ter voorbereiding van een implementatie dient idealiter dan ook de nodige informatie te worden verzameld bij de doelgroep, zodat op de juiste wijze kan worden ingesprongen op de beschreven factoren (zie § 2.4.1) en een juiste implementatiestrategie kan worden gekozen. Het onderzoek, waarover hier gerapporteerd is, onderstreept het belang van een dergelijke implementatie-voorbereidende fase.

Mede op basis van het onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan die relevant zijn voor eventuele toekomstige implementaties.

- Alvorens een ergonomische verbetering te introduceren verdient het aanbeveling deze in een kleinschalige praktijkproef te testen op eventuele kinderziektes en toepassingsmogelijkheden.
- Er dient geïnventariseerd te worden in hoeverre de betreffende bedrijven een bepaald arbo- of gezondheidsprobleem onderkennen en in hoeverre de ergonomische verbetering daar als beste oplossing voor wordt gezien. Om dit systematisch te onderzoeken kan gebruik gemaakt worden van het stappenplan dat is beschreven door Urlings et al. (1990). In dit stappenplan wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan factoren zoals: bekendheid met en begrip van een vernieuwing, voor- en nadelen die men koppelt aan de vernieuwing (waaronder de mate waarin een verbetering wordt gezien als oplossing voor het probleem), de invloed van de omgeving en de mogelijkheden die men heeft om de verbetering over te nemen (c.q. aan te schaffen).
- Aansluitend bij dit laatste punt (eventuele belemmeringen om een ergonomische verbetering aan te schaffen), verdient het aanbeveling, met name als het gaat om het vervangen van een bestaand produkt (of werkplek), na te gaan in welke mate de bedrijven toe zijn aan het vervangen van dat produkt (of die werkplek). Is het produkt bijvoorbeeld al afgeschreven? Dit is van belang om een reële schatting te maken van het aantal nieuwe produkten (in casu ergonomische verbeteringen) dat kan worden afgezet.
- Tot slot, verdient het aanbeveling na te gaan hoe, met welke implementatie-aanpak de verschillende doelgroepen benaderd dienen te worden. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden in degenen die over de aanschaf van de verbetering beslissen (veelal de leidinggevenden) en degenen die met de verbetering moeten werken als deze eenmaal is aangeschaft (het uitvoerend personeel). Er dient bijvoorbeeld te worden nagegaan op welke wijze en via welke instanties men zich over dit soort verbeteringen laat informeren.

Ten behoeve van de aanschaf en ingebruikname van een verbetering kan het wenselijk zijn dat men een proefperiode krijgt aangeboden om de ergonomische verbetering in de eigen werksituatie uit te proberen, dan wel dat men een duidelijke instructie krijgt over de werking van de verbetering.

5. RECENTE ONTWIKKELINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Ontwikkelingen in de confectie-industrie

Naar aanleiding van het onderhavige onderzoek heeft de FENECON samen met het GAK een aanzet gedaan om de introductie van de instelbare naaitafel in de confectie-industrie via de reguliere naaimachinehandel te stimuleren. Inmiddels is er een bijeenkomst geweest met alle naaimachine-leveranciers in Nederland over het toekomstig beleid ten aanzien van de instelbare naaitafel. Het streven van FENECON en het GAK is dat in geval een naaimachine wordt besteld hierbij in de offerte als regel een instelbare naaitafel onder de aandacht wordt gebracht.

Ter ondersteuning van dit beleid was er van de kant van de leveranciers behoefte aan een folder met informatie over het nut van een instelbare naaitafel. FENECON en het GAK zullen bezien of voorlichtingsmateriaal kan worden ontwikkeld.

Ontwikkelingen in de meubelindustrie

De Stichting Sectorbeleid Meubelindustrie (SSM) is inmiddels opgeheven. Ten gevolge hiervan zullen op korte termijn geen gerichte activiteiten plaatsvinden rond de promotie van de naaitafel in de meubelindustrie.

LITERATUUR

BONAGURO, J.A. & G. MIAOULIS. Marketing: a tool for health education planning. *Health Educat.* 1 (1983) 6-11

DELLEMAN, N.J. & J. DUL. Aanbevelingen voor de instelling van naaiwerkplekken. *T. Ergonomie* 14 (1989) 6, p. 3-9

DUL, J. Arbeidsomstandigheden en arbeidsplaatsverbetering in de meubelindustrie. Voorburg, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directoraat-Generaal van de Arbeid, 1985.

DUL, J. Arbeidsplaatsverbetering in de meubelindustrie. *T. Ergonomie* 14 (1989) 5, p. 14-19

KESSELAAR, A.J. (red.). Maatwerk in de confectie: een bedrijfstakgerichte aanpak van ziekteverzuim: rapportage. Amsterdam, Vereniging van Confectie en Tricotage Onderdenmingen Fenecon, 1989. 2e herz. dr.

KOMPIER, M.A.J. & F.H.G. MARCELISSEN. Handboek werkstress: systematische aanpak voor de bedrijfspraktijk. Amsterdam, Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, 1990.

QUELCH, J.A. Marketing en preventieve gezondheidszorg: op weg naar een breder perspectief. *T. Soc. Geneesk.* 58 (1980) 807-817

ROGERS, E.M. *The diffusion of innovations.* New York, Free Press, 1983.

URLINGS, I.J.M., I.D.NIJOER & J.DUL. A method for changing the attitudes and behaviour of management and employees to stimulate the implementation of ergonomic improvements. *Ergonomics* 33 (1990) 629-637

BIJLAGEN

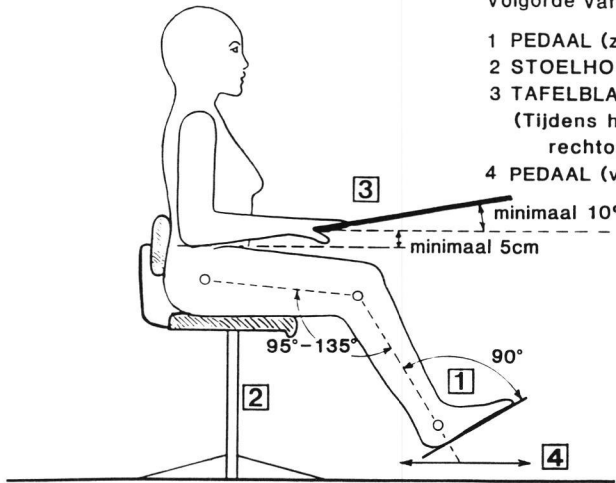
	pagina
BIJLAGE 1 Aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplek	55
BIJLAGE 2 Het nieuwe naaimachine-onderstel	59
BIJLAGE 3 Interviewschema voor de bedrijven die de naaitafel hebben aangeschaft	63
BIJLAGE 4 Interviewschema voor de bedrijven die de naaitafel <u>niet</u> hebben aangeschaft	79

Aanbevelingen voor het instellen van de naaiwerkplek

AANBEVELING VOOR HET INSTELLEN VAN DE NAAIWERKPLEK

Volgorde van instellen:

- 1 PEDAAL (zijwaarts en hoek)
- 2 STOELHOOGTE
- 3 TAFELBLAD
(Tijdens het instellen
rechttop zitten)
- 4 PEDAAL (voor-achterwaarts)

1 HET PEDAAL moet recht voor de bedienende voet staan.
De hoek zodanig instellen dat in de ruststand de hoek tussen voet en onderbeen 90 graden is

2 STOELHOOGTE
zodanig instellen dat de hoek van het onderbeen met het bovenbeen tussen 95 en 135 graden is

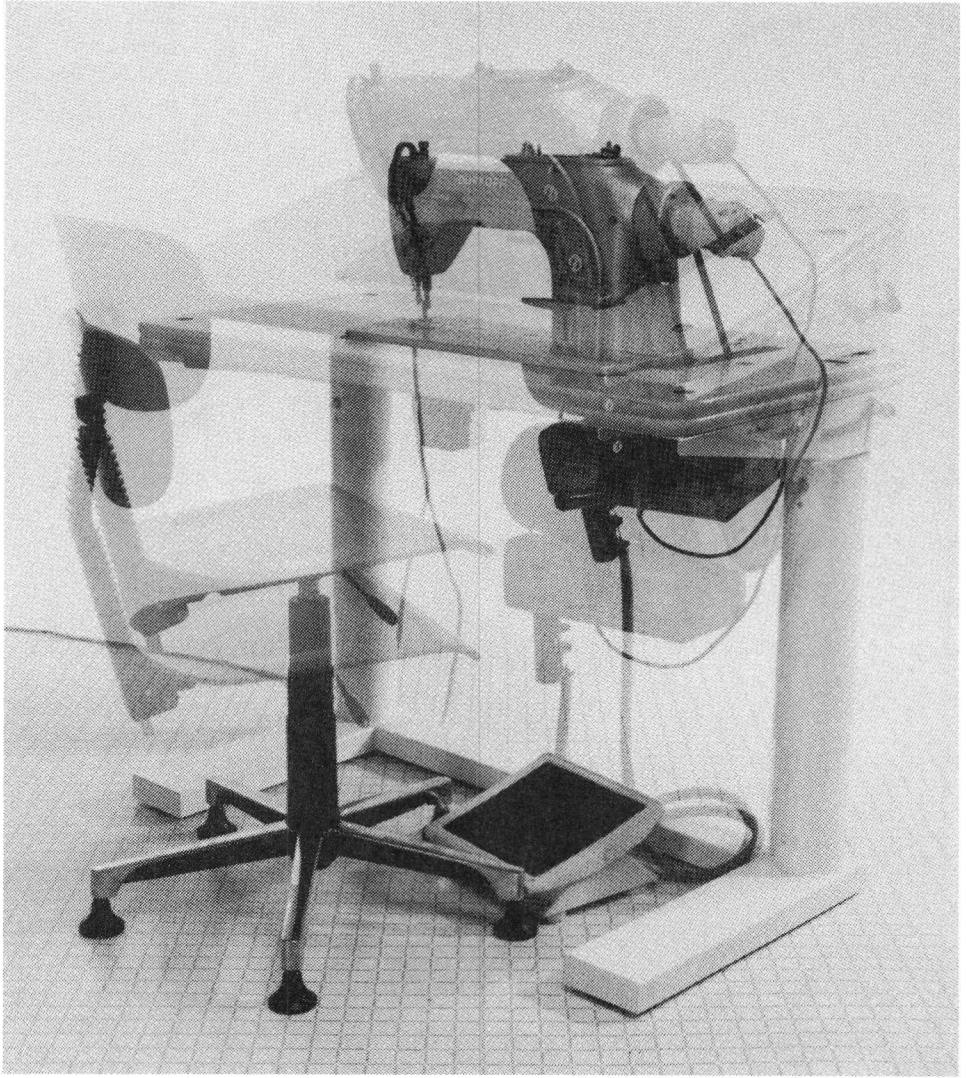
WERKSTOEL

zittinghoogte moet instelbaar zijn
rugleuning geeft steun laag in de rug
geen arMLEuning
geen wielen
draaibaar
zachte bekleding

3 TAFELBLAD
a. HOOGTE minimaal 5cm boven ellebooghoogte (tijdens het instellen rechttop zitten als op tekening);
preciese hoogte naar voorkeur van de naaister (m/v)
b. HELLING 10 graden of meer naar de naaister toe

4 PEDAAL zo ver onder de tafel plaatsen dat voldoende dicht bij de tafel kan worden gekomen (de draaias van het pedaal in ieder geval achter de naald)
algemeen: **VARIEER DE WERKHOUDING**

Het nieuwe naaimachine-onderstel

BIJLAGE 3

**Interviewschema voor de bedrijven
die de naaitafel hebben aangeschaft**

ALGEMENE GEGEVENS OVER HET BEDRIJF (vooraf bekend)

1. Soort bedrijf:	1	meubelbedrijf
	2	confectiebedrijf
2. Hoeveel werknemers telt uw bedrijf?	1	tot 50 werknemers
	2	50 tot 100 werknemers
	3	meer dan 100 werknemers

ALGEMENE VRAGEN AAN DE RESPONDENT

3. Mag ik uw functie weten:	1	directeur
	2	bedrijfsleider
	3	hoofd-afdeling inkoop/inkoper
	4	anders

Dan wil ik u nu een paar vragen stellen over de naaitafel.

4. Hoeveel naaitafels zijn in uw bedrijf aangeschaft: _____

5. Hoeveel naaiwerkplekken zijn er binnen uw bedrijf? _____

6. Waarom heeft u de naaitafel aangeschaft?

Het gaat om redenen die spontaan genoemd worden.

Bij economische redenen: verder vragen.

Als respondent zegt dat naaitafel nog niet gebruikt wordt of niet meer gebruikt wordt, dan toch vragen waarom de tafel aanvankelijk wel is aangeschaft.

(meer antwoorden mogelijk)

naaisters

- vermindering gezondheidsklachten naaisters
- vermindering van verzuim naaisters
- op advies GMD
- betere houding naaisters
- betere motivatie naaisters
- goede binding naaister met het bedrijf

bedrijf

- verbetering arbeidsomstandigheden in het algemeen
- goed voor het imago van het bedrijf
- met subsidie verkrijgbaar
- betere produktiviteit
- oude naaitafel(s) aan vervanging toe
-

7. Waren de tafel(s) aangeschaft als er geen subsidie verleend zou zijn?

- 1 ja
- 2 nee
- 3 weet niet

Dan wil ik u nog wat vragen over de gezondheidsklachten en het ziekteverzuim van de naaisters.

8. **Is er bij de naaisters in uw bedrijf sprake van gezondheidsklachten van het bewegingsapparaat?**
- 1 ja (in meer of mindere mate)
 - 2 nee
 - 3 weet niet
9. **Hoe zou u het verzuim van de naaisters willen omschrijven voorafgaand aan het gebruik van de naaitafel (hoog/niet afwijkend)?**
- 1 veel te hoog
 - 2 (vrij) hoog
 - 3 niet afwijkend
 - 4 weet niet
10. **Zijn er de afgelopen twee jaar naaisters in de WAO terecht gekomen als gevolg van het werk?**
- 1 ja, nl ____ van de ____ naaisters
 - 2 nee
 - 3 weet niet
 - 4 anders:

Dan wil ik u nu een paar vragen voorleggen over het gebruik van de naaitafel.

11. Wordt de naaitafel ook gebruikt?

- 1 ja
- 2 nee (NAAR VRAAG 13)

zo ja, door **1 of meer** naaisters:

- 1 1
- 2 meer dan 1, nl: ____

12. Hoe bevalt de naaitafel in de praktijk?

- 1 goed, nl.
- 2 niet goed/niet slecht (matig), nl:

- 3 slecht, nl.

DOOR NAAR VRAAG 15

Indien naaitafel niet wordt gebruikt:

13. Weet u waarom de naaitafel NIET wordt gebruikt?

(meer antwoorden mogelijk)

- nee, geen idee

INTRODUCTIE

- de introductie laat te wensen over (leverancier/management):

AANSLUITING

- de aansluiting moet nog plaatsvinden door leverancier
 de aansluiting moet nog plaatsvinden door eigen monteur
 de aansluiting moet nog plaatsvinden door

KWALITEIT

- oliebad lekt bij hellend tafelblad > 10 graden
 problemen bij montage naaimachine op de tafel, nl.
 problemen kabelaanluiting, nl.
 overmatig trillen
 kabels en voetpedaal makkelijk stuk
 anders:

NAAISTERS

- zien nut van nieuwe tafel niet
 zijn niet gewend om tafel in te stellen/lastig
 anders:

OVERIG

- naaitafel is niet voor alle naaiwerkzaamheden geschikt:
 naaimachinehandel geeft geen garantie bij hellend werkblad
 anders:

14. Is het de bedoeling dat de naaitafel(s) op korte termijn in gebruik wordt genomen?

- 1 ja
2 nee, want:
3 anders:

DOOR NAAR VRAAG 23

Dan wil ik u nu wat vragen over de **aanbevelingen** die er zijn voor het instellen van de **werkplek(ken)** opgesteld. Deze zijn op 1 A4-tje samengevat en het gaat dan om het instellen van de pedaal, de stand van de benen en de hellingshoek van het werkblad.

15. Van welke instelmogelijkheden wordt op dit moment gebruik gemaakt?

omcirkelen welke mogelijkheden men gebruikt/eventueel nalopen:

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen, want: **(DOOR NAAR VRAAG 19)**

16. Gebeurt de instelling op basis van de aanbevelingen of op basis van eigen inzichten (bv. van naaisters/chef)?

- 1 op basis van aanbevelingen
- 2 op basis van eigen inzichten (want)
- 3 anders:

17. Aanbevelingen bekend: 1 ja 2 nee

18. Indien meer naaisters de naaitafel gebruiken, wordt de werkplek dan steeds opnieuw ingesteld door elke naaister?

- 1 ja
- 2 nee (**VOLGENDE VRAAG**)
- 3 n.v.t.
- 4 anders:

Indien nee, waarom niet? (*meer antwoorden zijn mogelijk*)

- er wordt teveel gerouleerd
- naaisters vinden het vreemd om zelf in te stellen
- naaisters weten niet hoe in te stellen
- anders:

(aanvullende opmerkingen over het instellen van de werkplek)

Dan heb ik nog enkele vragen over de bestaande, oude werkplekken.

19. Welke instelmogelijkheden hebben de BESTAANDE/OUDE werkplekken?

(even noemen/meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen

20. Welke instelmogelijkheden worden gebruikt? (meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen, want:

21. Gebeurt de instelling op basis van de aanbevelingen of op basis van eigen inzichten (bv. van naaisters/chef)?

- 1 op basis van aanbevelingen
- 2 op basis van eigen inzichten (want..)
- 3 anders:

22. Werden deze werkplekken al ingesteld voordat de nieuwe naaitafel er was?

- 1 ja, naar aanleiding van:
- 2 nee

DOOR NAAR VRAAG 28

Naaitafel wordt niet gebruikt:

*Ik wil u nu wat vragen over de aanbevelingen die er zijn voor het **instellen van de werkplek(ken)**. Deze zijn op 1 A4-tje samengevat en het gaat dan om het instellen van de pedaal, de stand van de benen en de hellingshoek van het werkblad.*

Wat ik eerst even wil weten is:

23. Welke instelmogelijkheden hebben de BESTAANDE/OUDE werkplekken?

(even noemen/meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen

24. Van welke instelmogelijkheden wordt gebruik gemaakt?

(meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen, want:

25. Gebeurt deze instelling op basis van de aanbevelingen of op basis van eigen inzichten (bv. van naaisters/chef)?

- 1 op basis van aanbevelingen
- 2 op basis van eigen inzichten (want..)
- 3 anders:

26. Aanbevelingen bekend: 1 ja 2 nee

27. Werden deze werkplekken al ingesteld voordat de nieuwe naaitafel er was?

- 1 ja, naar aanleiding van:
- 2 nee

VOLGENDE PAGINA

Dan heb ik u nu een paar vragen over de manier waarop de naaitafel is geïntroduceerd.

28. Wie heeft aan de naaisters uitleg gegeven over de instelmogelijkheden?

meer antwoorden mogelijk

- directie
- bedrijfsleider
- produktieleid(st)er/chefin
- anders, nl:

29. Hoe is dat gebeurd?

(voorgedaan?, mondelinge uitleg?, naaisters zelf laten proberen?)

Als tafel niet-gebruikt wordt: DOOR NAAR VRAAG 32

Als tafel gebruikt wordt:

30. Wordt deze instructie regelmatig herhaald?

- 1 ja
- 2 nee
- 3 weet niet

Als nieuwe naaitafel wordt gebruikt en naaisters de werkplek slecht instellen:

31. Hoe denkt u dat de naaisters gestimuleerd kunnen worden om de nieuwe naaiwerkplek in te stellen?

(even noemen)

- video in lunchpauze
- poster
- instructie produktieleider
- via vakopleiding (VOC)
- via vakconsulente
- anders:

Dan wil ik u nu een paar vragen stellen over de aankoopbeslissing.

32. Wie hebben er bij deze beslissing een rol gespeeld?

meerdere antwoorden mogelijk

- directie
- bedrijfsleiding
- afdelingschef/produktieleid(st)er
- personeelsafdeling
- arbo-deskundige
- OR
- naaisters
- anders:

33. Waren er mensen tegen de aanschaf van de naaitafel?

- 1 ja (wie, waarom)
- 2 nee

34. Waren er problemen bij de aanschaf van de naaitafel(s)?

- 1 nee
- 2 ja, subsidieafhandeling
- 3 ja, levertijd
- 4 ja, service leverancier
- 5 anders:

Indien geen problemen bij aanschaf:

35. Was u tevreden over de subsidie-afhandeling?

- 1 ja 2 nee

36. Was u tevreden over de levertijd?

- 1 ja 2 nee

37. Was u tevreden over de service van de leverancier?

- 1 ja 2 nee

Indien naaitafel wordt gebruikt:

38. Heeft u de indruk dat door het gebruik van de naaitafel het verzuim minder is geworden?

- 1 ja
- 2 nee

Voor alle respondenten:

39. Er is door twee HEAO-studenten uitgerekend dat twee dagen verzuim zo'n f 400,- kost voor een bedrijf.

Bent u het eens met de uitspraak dat de naaitafel zich zelf terugbetaalt als door het gebruik twee dagen minder wordt verzuimd?

- 1 ja
- 2 nee, want

40. Bent u van plan in de nabije toekomst nog meer van deze naaitafels aan te schaffen? (bij ja, doorvragen over de rol van subsidie)

- 1 ja, alleen als dat met subsidie mogelijk is
- 2 ja, al dan niet met subsidie
- 3 nee, want we ontwikkelen deze tafels nu zelf
- 4 nee, want:

41. Wordt er aandacht besteed aan de werkhoudingen van de naaisters?

- 1 ja, nl.(hoe)
- 2 nee, want

Tot slot wil ik u nog enkele vragen stellen over de verschillende promotie-activiteiten die hebben plaatsgevonden om de naaitafel onder de aandacht te brengen. Ik wil eerst even met u doornemen welke promotie-activiteiten u bereikt hebben.

(Indien ja, omcirkel het nummer)

42.

1 Heeft u de **brieven** van de Centrale Bond van Meubelfabrikanten/SSM de Fenecon ontvangen?

In deze brieven wordt melding gemaakt van de naaitafel en de subsidieregeling en is een bestelbon bijgesloten.

2 Heeft u een **onderzoeksrapport of artikel** gelezen van de onderzoekers van TNO (arboproject meubel) of het GAK (verzuimproject-Goossens), waarin de resultaten van de onderzoeksprojecten worden gepresenteerd?

3 Heeft u de **brochure van de leverancier** (Van Engeland) gelezen, waarin aanbevelingen zijn gedaan voor het instellen van de naaiwerkplek?

4 Heeft u de **vakbeurs** in Ouwehands dierenpark bezocht op 1 maart 1989? Hier was een stand ingericht met de nieuwe naaitafel.

5 *Voor de confectiebedrijven:*

Heeft u de **regionale bijeenkomst** bezocht in september 1988? Hier is gesproken over de ziekteverzuimaanpak voor de confectie-industrie en was de naaitafel te bezichtigen.

6 Bent u bezocht door een consulente van de Vakopleiding (VOC)?

7 *Voor de meubelbedrijven:*

Heeft u de **regionale avondbijeenkomst** bezocht in april 89? Hier zijn de resultaten van het arboproject gepresenteerd en is de naaitafel genoemd.

8 *Voor meubel en confectiebedrijven:*

Heeft u de **Contekbeurs** bezocht in Nuenen in oktober 89? Hier is de naaitafel gepresenteerd.

43. Welke van deze activiteiten heeft voor u de doorslag gegeven bij de aanschaf van de naaitafel?

(noteer één of meer van bovenstaande nummers)

44. Vindt u dat er voldoende informatie is verstrekt over de naaitafel?

1 ja (door naar laatste vraag)

2 nee

Indien nee, wat heeft u gemist:

Wie zou dat moeten geven:

Op welke manier (vakbeurs, persoonlijk?):

45. Heeft u nog aanvullende opmerkingen die voor ons van belang kunnen zijn?

**Interviewschema voor de bedrijven
die de naaitafel niet hebben aangeschaft**

ALGEMENE GEGEVENS OVER HET BEDRIJF (vooraf bekend)

1. Soort bedrijf:	1	meubelbedrijf
	2	confectiebedrijf
2. Hoeveel werknemers telt uw bedrijf?	1	tot 50 werknemers
	2	50 tot 100 werknemers
	3	meer dan 100 werknemers

ALGEMENE VRAGEN AAN DE RESPONDENT

3. Mag ik uw functie weten:	1	directeur
	2	bedrijfsleider
	3	hoofd-afdeling inkoop/inkoper
	4	...

4. Wat zijn de belangrijkste redenen geweest om de naaitafel NIET aan te schaffen? (Kolom 1) (subsidie expliciet vragen: was naaitafel te duur?)
5. Wat zijn volgens u (verder) belangrijke minpunten van de naaitafel? (Kolom 2)

1 2

financiën/afschrijving

- andere investeringen hebben prioriteit
- oude tafels nog niet aan vervanging toe
- naaitafel, ondanks subsidie, te duur**
- (Wat zou de tafel mogen kosten:)

- naaitafel niet mogen uitproberen
- anders:

gezondheidsproblematiek/verzuim

- gezondheidsklachten gering
- ziekteverzuim naaisters niet problematisch
- naaitafel wordt niet als oplossing gezien voor gezondheidsklachten/verzuim
- anders:

verwachte problemen aanschaf

- verwachte problemen met subsidieafhandeling
- verwachte problemen met levertijd
- verwachte problemen met de service van de leverancier
- anders:

kwaliteitsproblemen/technische redenen

- oliebad lekt bij hellend tafelblad
- verwachte problemen met montage van machine op tafel
- verwachte problemen met de kabelaansluiting
- anders:

verwachte minpunten bij gebruik

- niet voor alle naaiwerkzaamheden geschikt
- anders:

verwachte weerstand van de naaisters

- zijn niet gewend om naaitafel in te stellen
- anders:

6. **Bent u van plan de tafel op korte termijn aan te schaffen?**

- 1 ja, want:
- 2 nee, want:

7. **Wordt er aandacht besteed aan de werkhoudingen van de naaisters?**

- 1 ja, hoe
- 2 nee, hoe

Dan wil ik u nog wat vragen over de gezondheidsklachten en het ziekteverzuim van de naaisters:

8. **Is er bij de naaisters in uw bedrijf sprake van klachten van het bewegingsapparaat?**

- 1 ja (in meer of mindere mate)
- 2 nee
- 3 weet niet

9. **Hoe zou u het verzuim van de naaisters willen omschrijven?**
(hoog/gemiddeld/onder het gemiddelde van de bedrijfstak)

- 1 veel te hoog
- 2 (vrij) hoog
- 3 gemiddeld
- 4 gering
- 5 weet niet

10. **Zijn er de afgelopen twee jaar naaisters in de WAO terecht gekomen als gevolg van het werk?**

- 1 ja, nl ____ van de ____ naaisters
- 2 nee
- 3 weet niet
- 4 anders:

De nieuwe naaitafel is ontwikkeld om een optimale instelling van de werkplek mogelijk te maken.

11. Denkt u dat het gebruik van de naaitafel in uw bedrijf bijdraagt aan:

- een betere houding van de naaisters
- een vermindering van hun gezondheidsklachten
- een vermindering van het verzuim bij de naaisters

(Indien ja, verwacht u dan dat de naaitafel snel is terugverdiend? 2 dagen verzuim f 400,-)

12. Wat zouden in uw bedrijf (andere) pluspunten of voordelen van de naaitafel kunnen zijn?

(wat spontaan genoemd wordt)

- goede binding naaister met het bedrijf
- verbetering arbeidsomstandigheden
- beter imago van het bedrijf
- betere produktiviteit
- anders:
- anders:
- geen

13. Hebben de naaisters u weleens gevraagd de nieuwe naaitafel aan te schaffen?

- 1 ja
- 2 nee
- 3 anders:

14. Wie beslissen er over de aanschaf van een dergelijke tafel?

meerdere antwoorden mogelijk

- directie
- bedrijfsleiding
- afdelingschef/produktieleid(st)er
- arbo-deskundige
- OR
- naaisters

Dan wil ik u nu nog iets vragen over de bestaande naaiwerkplekken.

Er zijn voor het instellen van nieuwe maar ook bestaande naaiwerkplek(ken) aanbevelingen opgesteld. Het gaat om aanbevelingen voor de instelling van stoelhoogte, werkbladhoogte, hellingshoek en de voetpedaal.

Wat ik eerst even wil weten is:

15. Zijn de BESTAANDE/OUDE werkplekken instelbaar qua:

(even noemen/meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen

16. Van welke instelmogelijkheden wordt gebruik gemaakt?

(meer antwoorden mogelijk)

- tafelhoogte
- stoelhoogte
- hellingshoek werkblad
- voetpedaal
- geen, want:

17. Gebeurt deze instelling op basis van de aanbevelingen of op basis van eigen inzichten (bv. van naaisters/chef)?

- 1 op basis van aanbevelingen
- 2 op basis van eigen inzichten (want..)
- 3 anders:

18. Kent u deze aanbevelingen?

- 1 ja
- 2 nee (verder)

*Tot slot wil ik u nog enkele vragen stellen over de verschillende promotie-activiteiten die hebben plaatsgevonden om de naaitafel onder de aandacht te brengen. Ik wil eerst even met u doornemen welke promotie-activiteiten u bereikt hebben.
(Indien ja, omcirkel het nummer)*

19.

1 Heeft u de **brieven** van de Centrale Bond van Meubelfabrikanten/SSM de Fenecon ontvangen?

In deze brieven wordt melding gemaakt van de naaitafel en de subsidieregeling en is een bestelbon bijgesloten.

2 Heeft u een **onderzoeksrapport of artikel** gelezen van de onderzoekers van TNO (arboproject meubel) of het GAK (verzuimproject-Goossens), waarin de resultaten van de onderzoeksprojecten worden gepresenteerd?

3 Heeft u de **brochure van de leverancier** (Van Engeland) gelezen, waarin aanbevelingen zijn gedaan voor het instellen van de naaiwerkplek?

4 Heeft u de **vakbeurs** in Ouwehands dierenpark bezocht op 1 maart 1989? Hier was een stand ingericht met de nieuwe naaitafel.

5 *Voor de confectiebedrijven:*

Heeft u de **regionale bijeenkomst** bezocht in september 1988? Hier is gesproken over de ziekteverzuimaanpak voor de confectie-industrie en was de naaitafel te bezichtigen.

6 Bent u bezocht door een consulente van de Vakopleiding (VOC)?

7 *Voor de meubelbedrijven:*

Heeft u de **regionale avondbijeenkomst** bezocht in april 89? Hier zijn de resultaten van het arboproject gepresenteerd en is de naaitafel genoemd.

8 *Voor meubel en confectiebedrijven:*

Heeft u de **Contekbeurs** bezocht in Nuenen in oktober 89? Hier is de naaitafel gepresenteerd.

20. Vindt u dat er voldoende informatie is verstrekt over de naaitafel?

1 ja

2 nee

zo nee:

Welke info hebt u gemist?

Wie zou deze informatie moeten geven?

Op welke manier (vakbeurs/persoonlijk)?

21. Heeft u nog aanvullende opmerkingen die voor ons van belang kunnen zijn?

